

Golgota Teológiai Főiskola

Szakdolgozat

**A RÓMAI KATOLIKUS EGYHÁZ
MÁRIA-DOGMÁINAK VIZSGÁLATA
A SZENTÍRÁS FÉNYÉBEN**

**Készítette: Tóth-Simon Károly
Konzulens: Ármay-Szabó Ádám
Dátum: 2018. április 27.**

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
1.1. A témaválasztás indoklása	3
1.2. A hipotézis megfogalmazása	5
1.3. Személyes vallomás	5
2. A Katolikus Egyház mariológiai tanításainak áttekintése	7
2.1. A mariológia helye a katolikus dogmatikában és lelkiségben	7
2.1.1. A mariológia fogalma	7
2.1.2. A dogma és dogmatika fogalma	9
2.1.3. A Mária-tisztelet megnyilvánulása	10
2.2. A mariológia arányai	13
2.3. A Máriával kapcsolatos dogmák	15
2.3.1. Theotokosz – Mária Isten anyja	15
2.3.2. Aeiparthenosz – Mária örök szüzessége	17
2.3.3. Immaculata – Mária szeplőtelen fogantatása	22
2.3.4. Assumpta – Mária mennybevétele	25
2.3.5. A Mária-dogmák megítélése	27
2.4. Máriával kapcsolatos főbb tanítások	27
2.4.1. Mária, mint az Egyház anyja	28
2.4.2. Mária, mint társmegváltó	29
2.4.3. Máriához intézett imák	30
3. A Máriáról szóló bibliai tanítás áttekintése	34
3.1. Mária megnyilvánulásai az Újszövetségben	34
3.1.1. Magnificat	34
3.1.2. A kánai menyegző	36
3.2. Mária az Újszövetségben	37
3.3. Következtetés	41
4. Mária-tisztelet és Mária-kultusz	42
4.1. A Mária-kultusz lehetséges megnyilvánulásai	42
4.1.1. Mária a Jézushoz vezető út	42
4.1.2. Mária-ünnepek	43
4.1.3. Mária kegyelemmel teljes	44
4.1.4. Mária, a Segítő	45
4.1.5. Mária, mint Közvetítő	46
4.1.6. Máriára emeljük tekintetünket	46
4.1.7. Máriához imádkozzunk	47
4.1.8. Mária otthont készít nekünk	48
4.1.9. Mária büntelen	49
4.1.10. Máriára bízunk magunkat	49
4.1.11. Következtetés	50
4.2. A bibliai Mária	50
5. Összefoglalás	52
Irodalomjegyzék	54

1. BEVEZETÉS

„Mária erre így szólt: Magasztalja lelkem az Urat, és szívem ujjong megváltó Istenemben, mert tekintetre méltatta szolgálója alázatosságát. Íme, mostantól fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék, mert nagy dolgot cselekedett velem a Hatalmas, és Szent az ő Neve” (Lk 1:46-49¹).

Szakedolgozatomban a Római Katolikus Egyház mariológiai dogmáit és a Máriával, a testet öltött Jézus Krisztus földi édesanyjával kapcsolatos főbb tanításokat szeretném megvizsgálni. A téma kiválasztása során két fő gyakorlati szempont motivált.

1.1. A témaválasztás indoklása

Először is meg kell említeni, hogy egy, a Római Katolikus Egyházhoz kötődő karitatív szervezet, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat munkatársaként dolgozom. E szervezet, valamint a több mint kilencszáz éves Szuverén Máltai Lovagrend küldetését egyaránt a következő mottó foglalja össze: *Tuitio fidei et obsequium pauperum* – azaz a hit védelme és a szegények szolgálata.² Ennek köszönhetően a Szeretetszolgálat az általa végzett karitatív munka mellett komoly lelki tevékenységeket is folytat: évente keresztény lelkiségi könyveket jelentet meg, már egy máltai bibliakiadást is közre adott, és rendszeresen szentmiséket és imaórákat tart. Az ilyen lelki alkalmak során lett számomra világos, mennyire központi szerepet játszik Szűz Mária a katolikus hívek mindennapi életében, lelkiségében, valamint az egyház dogmatikájában és liturgiájában. Ezért kezdtem el alaposabban tanulmányozni a témát, és döböntem

¹ A bibliai idézetek forrása a Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat kiadásában megjelent *Káldi-Neovulgáta* bibliafordítás (Budapest, 1997.).

² SZEKERES GÁBOR, p. 7.

rá, hogy ezek a mariológiai dogmák időnként nem csak a protestáns hitvallású felekezetektől, de még az ortodox egyházaktól is elválasztják Rómát.

Ehhez kapcsolódik a második motivációs szempontom, mely a téma alaposabb vizsgálatára ösztönzött. Városunkban több mint 60 éve működik az Aliansz közösség (Magyar Evangéliumi Szövetség), mely különféle protestáns, hitvallásában különböző gyülekezetet és felekezetet foglal magába. A taggyülekezetek lelkipásztorai havi rendszerességgel találkoznak, hogy együtt imádkozzanak az evangélium terjedéséért, illetve különböző alkalmakat szerveznek, melyeken a keresztények együtt imádkozhatják Istent (pl. januári imahét, nyári evangelizációs fesztivál). Nehéz elképzelni, hogy ehhez a körhöz a Katolikus Egyház is csatlakozna, vagy hogy a protestáns lelkipásztorok el tudnák képzelni a velük való rendszeres lelki közösséget és közös imádatot³.

Végezetül pedig fontos megemlíteni azt is a Római Katolikus Egyházzal kapcsolatban, hogy a kisebb közösségekkel vagy helyi gyülekezetekkel szemben országos elterjedtségű felekezetről van szó, ahol „a tagság gyakorlatilag az ország minden helységében megtalálható”.⁴ A 2011-es népszámlálási adatok alapján a válaszadók 39%-a nevezte magát római katolikusnak.⁵ Világviszonylatban nézve 2015-ös adatok szerint mintegy 1,285 milliárd katolikus hívőről beszélünk.⁶ Ilyen jelentős elterjedtség esetén pedig valóban foglalkoznunk kell a mariológia kérdésével, és meg kell vizsgálnunk

³ A Magyar Evangéliumi Szövetség (Aliansz) támogató egyházai és gyülekezetei között (<http://www.aliansz.hu/tamogatok/egyhaziak>) megtalálható az Új Jeruzsálem Katolikus Közösség (<https://uj-jeruzsalem.hu/>), mely egy karizmatikus katolikus gyülekezet. Ennek egyediségére és jelentőségére ebben a dolgozatban terjedelmi okok miatt nincs lehetőségünk kitérni.

⁴ TÖRÖK Péter, pp. 146-147.

⁵ 2011. évi népszámlálás, p. 16.

⁶ *Annuario Statisticum Ecclesiae*, oldalszámozás nélkül

annak bibliai gyökereit. Dolgozatomban – természetesen a teljesség és véglegesség igénye nélkül – ezt szeretném megtenni.

1.2. A hipotézis megfogalmazása

A korábban említett, egységre és kommunióra törekvő felekezetek között is vannak teológiai különbségek, azonban ezek másodlagos jelentőségűek, és nem befolyásolják a közösség megélését. A katolikus dogmák azonban olyan falakat emelhetnek, melyet a keresztény egységre való törekvés nem tud áttörni. Feltételezésem szerint a Mária-dogmáknak és a Szűz Máriáról szóló katolikus tanításoknak komoly szerepe van abban, hogy protestánsok és katolikusok között tartós és mély lelki kapcsolat nem alakul ki (hiszen nehéz lenne protestánsokat elképzelni például egy rózsafüzér-imaalkalmon).

A Katolikus Egyházat jellemző Mária-tisztelet valójában nem a Biblián alapul, hanem hosszú fejlődés folyamán alakult ki; kezdetei pedig nem az apostoli időkig és a Szentírásig, hanem csupán egy későbbi korhoz vezethetők vissza. A Biblia Máriája és a Római Katolikus Egyház Boldogságos Szent Szüze – feltételezésem szerint – nem egy és ugyanaz a személy. E kérdés tisztázása érdekében ennek a teológiai részterületnek (a mariológiának) vizsgálatára vállalkozom szakdolgozatomban a Biblia fényében.

1.3. Személyes vallomás

A témában való elmélyedés során azt tapasztaltam, hogy Jézus Krisztus egyedüli Megváltó és Közbenjáró szerepe megerősödött és új tartalmat nyert számomra. Hálás vagyok azért a munkáért, amelyet ő értünk, emberekért elvégzett, és azóta is folyamatosan végez.

Bízom abban, hogy e téma vizsgálata nem csak elméleti eredményeket fog jelenteni számomra, hanem valódi hatása is lesz személyes lelki életemre és gyülekezeti, lekipásztori szolgálatomra nézve.

2. A RÓMAI KATOLIKUS EGYHÁZ MARIOLÓGIAI TANÍTÁSAINAK ÁTTEKINTÉSE

„Ezért az Úr maga ad majd nektek jelet. Íme, a szűz méhében fogan, és fiút szül, s nevét Emmánuelnek fogja hívni” (Ézs 7:14).

Dolgozatom további részében szeretném szemügyre venni a Római Katolikus Egyház Mária-dogmáit és Szűz Máriáról való tanításainak egy részét. E dogmák és egyéb tanítások kialakulása, valamint azok Bibliához való viszonya fontos következtetések levonásában lehet segítségünkre a római katolikus Mária-képet illetően.

2.1. A mariológia helye a katolikus dogmatikában és lelkiiségben

A téma vizsgálata előtt szükséges áttekinteni azt, hogy milyen helyet foglal el a katolikus dogmatika rendszerében a mariológia, valamint annak milyen megnyilvánulása van az egyház és az egyes hívők lelki életében.

2.1.1. A mariológia fogalma

A *mariológia* nem más, mint „a Jézus anyjára vonatkozó teológiai reflexió”,⁷ mely a 17. században lett „önálló dogmatikai traktátus”.⁸ Ezt megelőzően, a patrisztika teológiájában és a középkorban még nem beszélhettünk önálló mariológiáról, hanem a „Szűz Mária üdvtörténeti szerepére és egyéniségére vonatkozó igazságokat egyéb

⁷ SCHNEIDER, Theodor (ed.), p. 161.

⁸ MÜLLER, Gerhard Ludwig, p. 463.

igazságokkal összekapcsolva tárgyalták homiliákban, kommentárokból és monográfiákban.”⁹

Azáltal azonban, hogy – a protestáns teológiától eltérően – külön dogmatikai területté vált a Máriáról szóló bibliai tanítás vizsgálata, beigazolódott az a veszély, melyről Előd István is írt 1978-ban katolikus dogmatikájában: „A külön mariológia az újkor elején alakult ki; a múlt században, valamint századunk első felében egyre bővült, de bővülése azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy a hívők tudatában a Boldogságos Szűz Mária mintegy elkülönül a többi megváltott embertől, még a szentektől is.”¹⁰

Mára pedig valóban ez a helyzet alakult ki, Máriának ugyanis megkülönböztetett helye van a szentek között, és a neki szánt tisztelet (*hiperdúlia*) is meghaladja minden más szent tiszteletét (*dúlia*).¹¹ Amint a későbbiekben még látni fogjuk, Mária nem csupán a többi szentet előzi meg a Római Katolikus Egyházban, de a különböző szerepei miatt (közbenjárás, társmegváltás, imameghallgatás stb.) már-már a Szentháromság személyeivel egyenértékűnek is tűnhet.

A mariológiának, mint dogmatikai fogalomnak természetesen van gyakorlati és liturgikus megnyilvánulása is – ezt nevezzük *Mária-tiszteletnek*. A Mária-tisztelet „a hívő ember nagybecsülést kifejező válasza Mária üdvtörténeti küldetésére; a Mária személyére vonatkozó tiszteletet abszolútnak, a képekre és a szent helyekre vonatkozó tiszteletet relatívnak nevezzük. A Mária-tisztelet a bizalom, a hála, a tisztelet, a fohász és a közbenjárás kérésének aktusában fejeződik ki.”¹²

⁹ ELŐD István, p. 615.

¹⁰ ELŐD István, p. 615.

¹¹ A katolikus dogmatikában különbséget tesznek az egyedül Istennek kijáró imádat (*latreia*), a szenteknek kijáró tisztelet (*dúlia*, *proszkúnészis*) és e kettő között helyet foglaló, Máriának kijáró kiemelt tisztelet (*hiperdúlia*) között. (BEINERT, Wolfgang, p. 535.)

¹² BEINERT, Wolfgang, p. 463.

2.1.2. A dogma és dogmatika fogalma

A dogmatika „a kinyilatkoztatott elméleti igazságok tudománya”¹³, vagyis az a rendszer, amelyben a hittani témájú igazságok keretbe vannak foglalva, és áttekinthetővé, rendszerezetté, megismerhetővé válnak.

A katolikus teológiában a dogma fogalma alatt „a keresztények számára kötelező tanító jellegű kijelentést”¹⁴ értünk. A katolikus hittudomány különbséget tesz a dogmák és az egyéb tanítások között. Dogmák alatt olyan tanításokat értünk, amelyeket az egyházi tanítóhivatal hitvallásokban, zsinati határozatokban, vagy a pápai *ex-cathedra* kijelentésekben fogalmazott meg, így egy hittételnek ez a legmagasabb teológiai minősítése, melyet hittel elfogadni és igaznak tartani kötelező érvényű a Katolikus Egyház hívei számára. E tekintély alapja az, hogy a Katolikus Egyház szerint a dogmák isteni eredetűek, az isteni kinyilatkoztatást tartalmazzák és az igazság kötelező erejével bírnak.¹⁵

A hittani, teológiai, dogmatikai kijelentések megkülönböztetésének Malchior Cano (1509-1560) nyomán alakult ki a rendszere.¹⁶

¹³ ELŐD István, p. 9.

¹⁴ Beinert, Wolfgang, p. 95.

¹⁵ *Magyar Katolikus Lexikon*, „Dogma” szócikk, <http://lexikon.katolikus.hu/D/dogma.html>

¹⁶ Teológiai rendszerében a következőket különböztetjük meg egymástól: 1. *De fide divina* (a kinyilatkoztatásban benne foglalt igazság, *dogma materiale*), 2. *De fide divina et catholica* (a hit számára a tanítóhivatal által kihirdetett kinyilatkoztatott igazság), 3. *Fidei proximum* (a teológusok egyöntetű véleménye [*consensus theologorum*] szerint kinyilatkoztatottnak tartott igazság, amelyet azonban az egyházi tanítóhivatal mint ilyet nem hirdetett ki), 4. *De fide ecclesiastica* (a kinyilatkoztatásban nem szereplő, de ahhoz kapcsolódó igazság, melyet a tanítóhivatal mint ilyet terjeszt elő), 5. *Theologice certum* (olyan javaslat, melyről a tanítóhivatal még nem nyilatkozott végérvényesen, s amelynek tagadása más hitigazságot veszélyeztetne), 6. *Sententia communis* (teológusok által meghatározott tanítás, melyet már hosszú ideje

Ebben különböző típusú kinyilatkoztatásokat és tanításokat különítettek el egymástól, melyek között a dogma „a legmagasabb helyet foglalja el, mely szigorúan jogi értelemben felfogott, az egyes hittételekre vonatkozó kijelentés.”¹⁷

Amikor tehát a későbbiekben a Mária-dogmákról beszélünk, olyan kötelező érvényű hittani kijelentéseket értünk alattuk, melyekben minden katolikus hívő embernek hinnie kell.

2.1.3. A Mária-tisztelet megnyilvánulása

Amint korábban már utaltunk rá, a mariológia gyakorlati megnyilvánulása a Mária-tisztelet, amely a dogmatikai szintérről kilépve az egyéni lelkiségben és a liturgiában egyaránt megnyilvánul. Meg kell jegyeznünk, hogy a dogmatörténetben¹⁸ a mariológia kialakulása esetében éppen egy ellentétes mozgást figyelhetünk meg: az önellátó népi vallásosság igényei miatt kialakult Mária-tisztelet generálta a Máriával kapcsolatos egyházi tanításokat, melyek később dogmákká kövültek.

Ennek kezdetei természetesen már az egyház korai századaiban is megjelentek. Az egyik legkorábbi példaként említhetjük a 2-3. században élt Alexandriai Kelemen Krisztushoz szóló himnuszának következő részletét: „Legszebb édesanyánk, / Kegyelme Nymfája; / Isten bölcsessége / Drága emlőiből / Bőségben fakadó / Mennybéli anyatej; / Jézus Krisztus.”¹⁹ E himnuszban Krisztus úgy jelenik meg, mint a Mária emlőiből fakadó mennyei anyatej. Egy

nem vitatnak), *Sententia pia* (kegyes vélemény), *Sententia probabilis* (valószínű vélemény), *Sententia tolerata* (megengedett vélemény), 7. *Dogma* (lásd fent). KRÁNITZ Mihály, p. 79.

¹⁷ KRÁNITZ Mihály, p. 79.

¹⁸ A dogmatörténet teológiai-történeti diszciplína, mely „az egyházi tanítás kialakulását s hatását kutatja és mutatja be” (BEINERT, Wolfgang, p. 105.).

¹⁹ VANYÓ László (ed.), 1988. p. 12.

ilyen jellegű kijelentés – még ha egy himnikus költeményben is szerepel – nem csak a protestáns teológiától, hanem a Szentírástól is teljesen idegen.

De tovább folytathatjuk a sort, és szemügyre vehetjük, hogy az egyházatyák hogyan emlékeztek meg beszédekben Máriáról. Proklosz konstantinápolyi pátriárka (390/395–446), aki a hagyomány szerint Aranyszájú Szent János (344/347–407) tanítványa volt, egyik homíliája bevezetéseként ezt mondta: „Mert most a Szent Szűz Istenszülő Mária hívott minket össze, a szüzesség szeplőtelen kincstára, a második Ádám szellemi paradicsoma.”²⁰ Ezt követően pedig olyan kifejezésekkel utal Máriára, mint „a természetek egyesülésének temploma” – utalva a méhében Krisztus isteni és emberi természetére, „a menyegzői szoba, amelyben az Ige eljegyezte magát a testtel”, vagy „az egyetlen híd Isten felé az emberek számára”. E szavakból valóban Mária tisztelete fejeződik ki, azonban már teológiai és apologetikai határokat feszegetnek. A Jn 14:6 szerint ugyanis nem Mária, hanem Jézus az egyetlen út Istenhez.

Aranyszavú Szent Péter (400–450) a Boldogságos Szűz Mária köszöntéséről szóló beszédében Mária csodálatára ösztönzi hallgatóit e szavakkal: „Aki nem csodálja meg a Szűz gondolkodásmódját, szellemét, s lelkét nem követi, az nem tudja, hogy mily nagy Isten az, akit félnek az egek...”²¹ A valódi istenfélelmet és istenismeretet tehát Mária áhítatos tiszteletével kapcsolja össze, melyre azonban bibliai példát sehol nem találunk. Isten megismerésének kulcsa Krisztus elfogadása és megismerése (Jn 17:3), nem pedig a Megváltó földi édesanyjának tisztelete.

²⁰ VANYÓ László (ed.), 2002. p. 18.

²¹ VANYÓ László (ed.), 2002. p. 81.

Egy bizonytalan szerzőségű homília Máriát a „szellemi paradicsomnak” és az „élő városnak” (Zsolt 87:3) nevezi, „a másik égnek, amely a földön van”, és Móriában látja megjelenni a szent város keleti kapuját (Ez 44:1), a könnyű felhőt (Ézs 19:1), és szerinte ő az Úr számára elkészített szentély is stb.²² Az ismeretlen szerző itt olyan képeket használ, amelyek szintén idegenek az Úr alázatos szolgálólányától és a Biblia Máriával kapcsolatos szóhasználatától.

Ha megnézzük a magyar népi vallásosságban fennmaradt imádságokat, azokban is komoly nyomait találjuk meg a Mária-tiszteletnek (mely sok esetben már túlhaladja a *tiszteletet*). Ez nem is meglepő, hiszen a hagyomány szerint István király épp Mária oltalmára bízta Magyarországot, és ezt a későbbi korok is nagy tiszteletben tartották. A következő szemelvények – a teljesség igénye nélkül – ebbe a népi máriás vallásosságba nyújtanak bepillantást.²³

- „Boldogasszony, szent igéidet, szent parancsolataidat parancsold a nyavalyáknak...” Szent igéi és parancsolatai Istennek vannak, az egészségtelenné váló Mária-tisztelet azonban Jézus édesanyjának tulajdonít ilyeneket.
- „Mi Asszonyunk, mi közbenjárónk, mi szószólónk!” Bár a népi vallásosság szerint Mária a közbenjárónk, a Biblia fényében azonban csak és kizárólag Jézus Krisztus lehet az (1Tim 2:5).
- „Boldogságos Szűz Anya, ki a kígyó fejét taposta, kérünk, légy oltalmunkra!” A protoevangélium (1Móz 3:15) szerint az asszony magva az, aki legyőzi a Sátánt, nem pedig Mária, így nem is egy ember, hanem közvetlenül Isten oltalmába kellene ajánlanunk magunkat.

²² VANYÓ László (ed.), 2002. p. 141.

²³ ERDÉLYI Zsuzsanna: *Hegyet hágék, lőtőt lépék*

E fenti szemelvények mutatják, hogy a magyar népi vallásosságban olyan Mária-tisztelet alakult ki, amely a későbbiekben megvizsgálásra kerülő Mária-dogmákból és a vele kapcsolatos katolikus tanításokból bontakozott ki. Azokat azonban időnként meg is haladta, és Máriát olyan szintre emelte, amely már Krisztus megváltó és közbenjáró szerepét is elhomályosítja.

2.2. A mariológia arányai

A téma tanulmányozása során fontos a protestáns teológia és a katolikus dogmatika közötti különbségek figyelembe vétele Szűz Mária és a róla szóló tanítások tekintetében. Szemügyre véve a protestáns rendszeres teológiai munkákat, vagy azt látjuk, hogy egyáltalán nem foglalkoznak behatóbban Mária személyével és jelentőségével²⁴, vagy csak hitvédelmi szempontból érintik azt²⁵ a római katolikus dogmatika kritikájaként. Ezzel szemben azonban a Római Katolikus Egyház büszkén ismeri el, hogy dogmatikájában milyen jelentős szerepe van Szűz Máriának. Erre jó példa a Leo Scheffczyk bíboros és Anton Ziegenaus professzor által jegyzett nyolckötetes *Katholische Dogmatik* (Band V. MM Verlag, Aachen, 1996–2003.) című könyvsorozat, melynek egyik teljes kötetét a mariológia témájának szentelték. A magyarul megjelent kiadás ajánlásában erről az arányról így vall Erdő Péter bíboros, prímás, Esztergom-Budapesti érsek: „Az a tény, hogy ez a kötet a teljes katolikus dogmatikai sorozat egynyelvad részét teszi ki, egyben hitvallás a Boldogságos Szűz szerepének fontosságáról hitünk egésze szempontjából.”²⁶ Az ilyen

²⁴ SPROUL, R. C.: *A keresztyén hit alapigazságai*, MCGRATH, Alister E.: *Bevezetés a keresztyén teológiába*

²⁵ GRUDEM, Wayne, pp. 529-531., Sebestyén Jenő, II. kötet, pp. 35-36.

²⁶ SCHEFFCZYK-ZIEGENAUS, p. 9.

jellegű aránytalanság megfigyelhető Dr. Előd István *Katolikus dogmatikájában* is, aki a hét főrészből egyet Szűz Máriának szentel, így nála nem egynyolcad, hanem egyheted a mariológia aránya. Ennek oka pedig az, hogy a Római Katolikus Egyház dogmatikájában kiemelten fontos helyet foglal el Mária, amint arra a II. Vatikáni Zsinat rámutatott: „Mária... oly benső helyet foglal el az üdvösség történetében, hogy a hit legfőbb titkait egyesíti és tükrözi magában; ezért dicsérete és tisztelete hatékonyan hívja Fiához, Fiának áldozatához és az Atya szeretetéhez a hívőket.”²⁷ Máriának azonban ez a közvetítő szerepe nem csak a protestáns teológiában ismeretlen, hanem a Szentírásban is.

A Theodor Schneider szerkesztésében megjelent *A dogmatika kézikönyve* című kétkötetes munka is komoly figyelmet szentel a mariológiának. Az istentan, teremtésan, krisztológia, pneumatológia, kegyelemtan, ekkléziológia, szentségtan, eszkatológia és szentháromságtan mellett ugyanakkora jelentőséget tulajdonít a mariológiának is.

A többi tanítással ellentétben azonban, melyeket releváns igehelyek százai tárnak fel előttünk, addig a mariológia témájában elenyészően kevés és tartalmát tekintve elhanyagolható igehely áll rendelkezésünkre.

A fentebb említett katolikus dogmatikai munkákkal szemben azonban az Újszövetség nem tulajdonít ilyen teológiai és liturgiai jelentőséget Mária személyének. Katolikus szerzők is elismerik, hogy csupán „az Újszövetség szétszórt kijelentései”-ről²⁸ beszélhetünk vele kapcsolatban.²⁹ És bár az evangéliumok természetesen említést

²⁷ *Lumen Gentium*, 65.

²⁸ SCHEFFCZYK-ZIEGENAUS, p. 19.

²⁹ A Szentírásban szereplő, Máriával kapcsolatos és a katolikusok által dogmatikailag jelentősnek tekintett igeversek a következők: 1Móz 3:15, Ézs 7:14, Lk

tesznek róla, addig „különösen feltűnő, hogy Pál korai szövegei láthatóan semmi érdeklődést nem mutatnak a mariológiai reflexió iránt.”³⁰

2.3. A Máriával kapcsolatos dogmák

A mariológiai dogmák funkciója az, hogy megrajzoljanak egy katolikus Mária-képet annak üdvtörténeti szerepével és jelentőségével. E dogmák hosszas fejlődés eredményeként születtek meg és váltak mára elfogadottá a Római Katolikus Egyházban. Négy ilyen mariológiai dogmát kell megemlítenünk, melyek a következők:³¹

1. Theotokosz – Mária Isten anyja
2. Aeiparthenosz – Mária örökké szűz
3. Immaculata – Mária szeplőtelenül fogant
4. Assumpta – Mária a mennybe felvétetett

2.3.1. Theotokosz – Mária Isten anyja

A Máriával kapcsolatos legrégebbi dogmát 431-ben fogadta el az efezusi zsinat; eszerint Mária *Theotokosz* (gr. Θεοτόκος), azaz Istenszülő, Isten anyja.³² A *Katolikus Egyház Katekizmusa* (a továbbiakban: KEK) megfogalmazása szerint: „Az Egyház vallja, hogy Mária *Istenszülő* (Theotokosz).”³³ Ezt az elnevezést először Hippolytusnál (170–235) láthatjuk a 3. század elején, majd gyors elterjedéséről Órigenész (184–253) tudósít a 3. század második

1:15, 26-28, 41-42, 47-49, 6:43-44, Lk 2:34-35, 11:27-28, Jn 2:3-5, 19:26-27, Jel 12:1, 17. Forrás: *The Mary Verses*, www.catholicbible101.com/themaryverses.htm

³⁰ SCHNEIDER, Theodor, pp. 163-164.

³¹ BEINERT, Wolfgang, p. 450.

³² ELŐD István, p. 617.

³³ KEK 495., vö.: KEK 509., 721.

felében.³⁴ A *Theotokosz* kifejezés jelentősége azonban nem Mária személyével állt kapcsolatban, hanem Krisztus isteni természetét hivatott védeni a 3-4. századi krisztológiai vitákban.³⁵

Míg az ortodox teológiában Mária *Istenszülőként* jelenik meg, addig a nyugati értelmezésben inkább *Isten anyjaként* találkozunk vele. Ez utóbbi megnevezés veszélyét a katolikus dogmatika is elismeri: „A nyugati nyelvhasználat nem kevés veszélyt rejt magában a 'theotokosz' cím teológiailag szabatos, az efezusi atyák szándékainak megfelelő megértésében.”³⁶ Ugyanis az Isten anyja megfogalmazás téves következtetések levonásához és Mária Isten fölé emeléséhez is vezethet. Ezért a katolikusok is elismerik, hogy „Mária nem Istent szülte, minden létnek mindenkor jelenlévő ősalapját...”³⁷ Benne Isten Fia lett emberré.

E dogma bibliai alapját az képezi, hogy a Szentírás Máriát Jézus Krisztus anyjának nevezi (pl. Mt 13:35, Jn 2:1, 19:25 stb.). Máriát „a Szentlélek indítására már Fiának születése előtt 'az én Uramnak édesanyjaként' ünneplik (Lk 1,43).”³⁸ Mivel pedig a megtestesült Ige, Jézus Krisztus a Szentháromság második személye, az Atya Fia, aki egyszerre rendelkezett isteni és emberi természettel is, ezért nevezték Máriát *Theotokosznak*, azaz Istenszülőnek.

E dogma protestáns értékelésével kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy a reformátor Luther Márton is alkalmazta Máriára az „Istenszülő” kifejezést, például az általa megfogalmazott 95 tétel egyikében, a 75-ikben: „Őrületség azt vélni, hogy a pápai búcsúk akkorák, hogy feloldozhatják az embert, még ha valaki képtelenséget

³⁴ ELŐD István, p. 617.

³⁵ SCHEFFCZYK-ZIEGENAUS, pp. 202-203.

³⁶ SCHNEIDER, Theodor, p. 185.

³⁷ SCHNEIDER, Theodor, p. 185.

³⁸ KEK 495., O'DONNELL, Gabriel B., pp. 5-13.

mondva – az Istenszülő (Máriát) erőszakolta volna is meg.”³⁹ Amikor a *Theotokosz* kifejezés értelmét vizsgáljuk, rendkívül fontos, hogy Mária-képünk középpontjában Lutherhez hasonlóan⁴⁰ Jézus Krisztus álljon, és ne Máriát emeljük olyan szintre e cím által, amelyet a Biblia nem tulajdonít neki.

2.4.2. Aeiparthenosz – Mária örök szüzessége

Minden keresztény elfogadja azt a világos⁴¹ bibliai tantételt, mely szerint Mária szüzen foganta méhébe Jézus Krisztust. Ez az ószövetségi prófécia beteljesedése volt, melyet Ézsaiás jövendölt meg több évszázaddal korábban: „Ezért az Úr maga ad nektek jelet. Íme, a szűz méhében fogan, és fiút szül, s nevét Emmánuelnek fogja hívni” (Ézs 7:14, vö. Mt 1:23, Lk 1:31). A katolikus dogmatika azonban ezen túlmegy, és olyan területen is dogmát fogalmaz meg, amelyben a Szentírás nem nyilatkozik egyértelműen: „A katolikus hittudomány Máriának háromféle szüzességét tanítja: szűz volt Jézus születése előtt (*ante partum*), szüzen szülte Jézust (*in partu*), és szűz maradt későbbi életében is (*post partum*).”⁴² Szent Ágoston (354–430) ezt így fogalmazta meg: Mária Jézus „fogadásakor Szűz, szülésekor Szűz, áldott állapotában Szűz, Szűz anyaságában, Szűz örökké.”⁴³ E dogma a Máriát ábrázoló szentképeken és ikonokon is tetten érhető időnként, amikor ruháján (két vállán és homloka fölött) három csillaggal szimbolizálják a szülés előtti, közbeni és utáni szüzességét.

³⁹ LUTHER Márton: *A 95 tétel*, <http://mek.oszk.hu/00200/00203/00203.htm>

⁴⁰ GÁNÓCZY Sándor, pp. 552-556.

⁴¹ Egyetlen említésre méltó újszövetségi szövegvariáns van, amely megfogalmazása miatt látszólag kétségbe vonja a szűztől születést. A szír sínai kódex (syr^s) szerint ugyanis „Jákob nemzette Józsefet, József, Mária férje nemzette Jézust” (Mt 1:16). Itt azonban egyértelműen elírásról van szó.

⁴² ELŐD István, p. 620.

⁴³ KEK 510.

Bár Mária Jézus születése előtti szüzességét a katolikusok mellett a protestánsok is elfogadják, a szülést követő örök szüzesség és gyermektelenség tekintetében már nem ennyire egyértelmű a helyzet. A Római Katolikus Egyház liturgiájában Máriát *Aeiparthenoszként*, azaz örök szűzként tiszteli,⁴⁴ mivel tanítása szerint „Mária szűz maradt a szülésben is, tehát Krisztust szüzessége megsértése nélkül szülte.”⁴⁵

Ennek a nézetnek, mely szerint Mária a szüléskor is megőrizte – valamilyen módon – a szüzességét, egyáltalán nincs bibliai alapja, amint azt a katolikus dogmatika is kénytelen beismerni: „Máriának szülés közben és szülés utáni szüzessége fokozatosan ment át az Egyház köztudatába. Hiszen a Szentírás egyiket sem tanítja formálisan.”⁴⁶ Ezen kívül pedig azt is elismeri, hogy e tantétel értelme és jelentősége is megkérdőjelezhető: „Nem szól azonban egyetlen hivatalos egyházi megnyilatkozás sem arról, hogy az *in partu virginitas*-nak mi a pontos értelme.”⁴⁷ A bibliai kinyilatkoztatás talaján álló teológia számára ezért spekulációnak (és szükségtelennek) tűnik e tantétel, mellyel kapcsolatban egyetlen igeverset sem lehet felhozni és megvizsgálni. Protestánsok számára továbbra is érthetetlen, hogy egy ilyen kérdést ennyi évvel a történetek után hogyan akarnak hiteles források és információk nélkül megállapítani és kötelező érvényű dogmává tenni.

A valódi problémát a szülés utáni örök szüzesség kérdése jelenti (*virginitas post partum*), melyet a II. konstantinápolyi (553) és az I. lateráni (1123) zsinat tanít dogmaként. A *Katolikus Egyház Katekizmusa* egyszerűen és világosan jelenti ki: „Jézus Mária egyetlen

⁴⁴ KEK 499., *Lumen Gentium*, 52.

⁴⁵ ELŐD István, p. 623.

⁴⁶ ELŐD István, p. 623.

⁴⁷ ELŐD István, p. 632.

fia.”⁴⁸ A Biblia tanítása azonban e kérdésben nem támasztja alá ilyen egyértelműen a dogmát, melyet Előd István így mutat be *Katolikus dogmatikájában*: „Máriának ez a fajta szüzessége sem bizonyítható a Bibliából közvetlenül... A Biblia nem tanítja tételünket közvetlenül, sőt több olyan kifejezést használ, amelyek egyenesen ellentmondani látszanak a régi hagyománynak, vagy legalábbis valószínűtlenné teszik.”⁴⁹

Mivel a Szentírásból nem mutatható ki egyértelműen ez a dogma, ezért a Római Katolikus Egyház itt a hagyományra alapoz, hogy bizonyítsa Mária örök szüzességét. Előd István könyvében a 3. században keletkezett Jakab protoevangéliumára hivatkozik, mely szerint a Bibliában említett „Jézus testvérei” valójában József előző házasságából származó gyermekei.⁵⁰

Az egyházatyák közül legkorábban a 4. századtól olvashatunk erre vonatkozó utalásokat. Szalamiszi Szent Epiphanosz (310–403) 374-ben hitvallásában „a szent és mindenkor Szűz Máriáról”⁵¹ vall, csakúgy, mint az Athanasziosz-féle hitvallás 373 körül.⁵² E késői dátumokkal kapcsolatban a Római Katolikus Egyház elismeri: „A *szülés előtti* szüzesség a 2. század végén az Egyház tartalmilag tisztázott hitletéteményéhez tartozott. A *szülés utáni* szüzesség kérdése, azaz hogy Mária Jézus születése után Józseffel egészen szokásos házaseletet folytatott-e, ebben a korban még egyáltalán nem jelent meg az ismert hittudósok írásaiban, vagy különféleképpen válaszoltak rá. A 4. század végén azonban általánossá vált az a hitbéli meggyőződés, hogy az Úr édesanyja mindig szűz maradt.”⁵³ A

⁴⁸ KEK 501.

⁴⁹ ELŐD István, p. 624.

⁵⁰ ELŐD István, p. 624.

⁵¹ DENZINGER-HÜNERMANN, 44.

⁵² DENZINGER-HÜNERMANN, 46.

⁵³ SCHEFFCZYK-ZIEGENAUS, p. 205.

Szentírás tehát egyáltalán nem foglalkozik ezzel a kérdéssel, az első egyházatyák pedig szintén nem beszéltek róla egészen a 4. század végéig.

Számos olyan munka látott már napvilágot, mely az örök szüzesség kérdését igyekszik katolikus oldalról védelmezni, vagy protestáns oldalról cáfolni. Érdeemes azonban feltenni a kérdést: e dogma miért olyan fontos a Római Katolikus Egyház számára? Scheffczyk bíboros és Ziegenaus professzor így válaszolnak: „Jézus Anyja szüzességének döntő része volt Mária különleges tiszteletének a kialakulásában.”⁵⁴ A Római Katolikus Egyház tehát azért ragaszkodik Mária örök szüzességéhez, mert ezzel tudja őt olyan rangra emelni, ahol megilleti őt a személye körül kialakult tisztelet. És így tud rá példaképként tekinteni egy olyan felekezet, melynek papjai és szerzetesei cölibátusban kénytelenek élni. Ha viszont azt látjuk Máriára tekintve, hogy átlagos zsidó családayaként több gyermeket is szült és nevelt, akkor az egyházi személyek vagy laikusok számára már nem tud az önmegettartóztatás és az abszolút szüzesség eszményévé válni. Így azonban – a kötelező cölibátusnak ellentmondó igeversek ellenére – a Római Katolikus Egyház Máriára mutatva tudja elvárni a szolgálatban álló papoktól, hogy cölibátust vállaljanak magukra, akár kaptak erre külön kegyelmi ajándékot, akár nem (1Kor 7:7).

Mindeközben számos olyan igeverset találunk a Bibliában, mely Jézus testvéreiről⁵⁵ beszél. Ezeket természetesen a katolikusok is ismerik, ezért *A Katolikus Egyház Katekizmusa* ezt a megállapítást teszi: „Az Egyház mindig úgy értette ezeket a szentírási helyeket, hogy

⁵⁴ SCHEFFCZYK-ZIEGENAUS, p. 191.

⁵⁵ Pl.: Mt 1:24-25, 12:46-47, 13:55, Mk 6:2-3, Jn 2:12, ApCsel 1:14, 1Kor 9:4-5, Gal 1:19, valamint a Zsolt 69, mely messiási zsoltárként beszél Krisztus testvéreiről.

nem Szűz Mária további gyermekeiről van szó.”⁵⁶ Általában az hangzik el érvként,⁵⁷ hogy az itt használt görög ἀδελφός (*adelphosz*) kifejezés nem csak testvért, hanem unokatestvért és tágabb értelemben rokont is jelenthet. Ennek illusztrálására pedig az Ószövetség görög nyelvű fordításából, a *Septuagintá*ból hoznak példákat, ahol az *adelphosz* unokatestvért vagy rokont jelent (pl. 1Móz 13:8, 29:10-14, 3Móz 10:4, 2Kir 10:13). Ezzel az érveléssel kapcsolatban azonban két fontos kritikát említ meg munkájában Miller és Samples.⁵⁸ 1. A katolikusok általában nem hoznak példát arra, hogy a *Septuagintá*hoz hasonlóan alkalmazná e kifejezést az Újszövetség is. Az a tény, hogy a *Septuagintá*ban ezt találjuk, még nem jelenti azt, hogy az Újszövetség esetében is ezt kell feltételeznünk. 2. Másrészt megemlítik, hogy az Újszövetség használja az ἀνεψιός (*anepsziosz*) kifejezést, amikor valaki unokatestvéreire kíván hivatkozni: „Köszönt titeket Arisztarchosz fogolytársam, és Márk, Barnabás *unokaöccse*, akiről utasításokat kaptatok” (Kol 4:10). Érdeemes megfontolni a szerzőpáros gondolatait: „Ha Mária örök szüzessége igaz, és ha ez a dogma annyira fontos, amennyire a Római Katolikus Egyház ragaszkodik hozzá, az Evangéliumoknak a Szentlélek közvetlen hatására író szerzői biztosan tisztázták volna a dolgot.”⁵⁹ Megjegyzésük sok más katolikus tanításra is igaz, melyeknek egyértelmű alapjai nem találhatóak meg a Bibliában.

Végezetül pedig érdemes még a katolikus teológia egyik gondolatát idézni, mely az egész dogma létjogosultságát kérdőjelezi meg: „A Lélektől való szűzi fogadás megvallásának bibliai alapja vitathatatlan. A bibliai szövegek azonban semmilyen utalást nem

⁵⁶ KEK 500.

⁵⁷ ELŐD István, p. 625.

⁵⁸ MILLER-SAMPLES, pp. 23-24.

⁵⁹ MILLER-SAMPLES, p. 24.

tartalmaznak arra vonatkozólag, hogy Jézus születése csodaszerű esemény lett volna. Aki Mária mindenkor megőrzött szüzességét állítja, annak szembe kell néznie avval, hogy az Újszövetség beszél Jézus testvéreiről és nővéreiről...”⁶⁰ A dogmafejlődés során megfigyelhető, hogy amíg az egyházatyák eleinte tekintettel voltak Mária örök szüzességének és a csodás születésnek (szüzesség a szülés közben) veszélyére, mely megkérdőjelezheti Jézus valódi embervoltát, addig a későbbi évszázadokban ez a félelem eltűnt, és felváltotta az arra való törekvés, hogy Mária személyének teológiai jelentőségét emeljék.⁶¹

2.3.3. Immaculata – Mária szeplőtelen fogantatása

E dogma boncolgatásának rögtön az elején szükséges tisztázni, hogy itt nem arról van szó, hogy Máriát az édesanyja, Szent Anna a férje, Szent Joachim közreműködése nélkül foganta volna.⁶² Ezt a dogmát csak igen későn, 1854-ben hirdette ki IX. Piusz pápa (élt: 1792–1878, regnált: 1846–1878) az *Ineffabilis Deus* kezdetű bullájában: „A Boldogságos Szűz Máriát fogantatásának első pillanatában a mindenható Isten egyedülálló kegyelme és kiváltsága Jézus Krisztusnak, az emberi nem megváltójának érdemeire való tekintettel az áteredő bűnnek minden szeplőjétől érintetlenül megóvta.”⁶³ Ezt a tantételt a későbbiekben megerősítette a II. Vatikáni Zsinat is.⁶⁴

IX. Piusz ezzel kapcsolatos bullája szentírási alapként a protoevangéliumra (1Móz 3:15), valamint az angyali üdvözlés

⁶⁰ SCHNEIDER, Theodor, p. 187.

⁶¹ SCHNEIDER, Theodor, p. 189.

⁶² PATSCH Ferenc SJ, p. 199., KEATING, Karl, p. 79.

⁶³ KEK 491., vö.: KEK 966., 2177.

⁶⁴ *Lumen Gentium*, 53., 56.

„kegyelemmel teljes” kifejezésére (Lk 1:28) hivatkozik, de „nem teszi kötelezővé ezeknek a szentírási helyeknek bizonyítékul való elfogadását.”⁶⁵ Nagyon fontos megfigyelni, hogy a katolikus dogmatika hogyan alkalmazza (vagy nem alkalmazza) a Szentírást e tantétel alátámasztására. Scheffczyk és Ziegenaus a *Mária az üdvörtörténetben* című mariológiai munkájában 19 oldalt⁶⁶ szentel a szeplőtelen fogantatás vizsgálatára, miközben összesen 8 igeversre hivatkozik,⁶⁷ melyek azonban bizonyító erővel nem rendelkeznek. (Például megemlíti az 1Jn 1:8-at, mely szerint „ha azt mondjuk, hogy nincsen bűnünk, megcsaljuk magunkat” – majd hozzáteszi: „Kivéve azonban a szent Szűz Máriát...”⁶⁸) Ennek oka pedig az, hogy „ez a középkori tanító hagyományban sokat vitatott, IX. Piusz által végül is 1854-ben tanítóhivatali megfogalmazásra emelt hittétel nem hivatkozhatott közvetlen szentírási szövegtanúra.”⁶⁹ Ismét azt látjuk, hogy a Római Katolikus Egyház olyan kérdésben fogalmaz meg kötelezően elfogadandó dogmát, amelyről a Biblia hallgat.

Alapvető kérdésként merül ezért fel, hogy (1) ha nincsenek közvetlen bibliai igeversék e témában, és (2) a korai keresztények sem foglalkoztak vele, akkor a 19. században, tehát az események után majdnem két évezreddel miért kellett kötelező érvényű dogmává tenni?

Az egyik igevers, melyre a szeplőtelen fogantatás dogmáját építik, az angyali üdvözléskor hangzik el: „Üdvözlégy, kegyelemmel teljes [gr. χαριτώ, *kharitóó*, verb. P. part. perf. f. sg. voc.], az Úr van teveled” (Lk 1:28). Az itt használt kifejezés a χαριτώ (*kharitóó*), melynek jelentése: „kegyelembe fogad, kegyelembe fogadottá tesz,

⁶⁵ ELŐD István, pp. 629-630.

⁶⁶ SCHEFFCZYK-ZIEGENAUS, pp. 235-253.

⁶⁷ 1Jn 1:8, Ef 5:27, Lk 2:52, Jer 1:5, Lk 1:15, Lk 1:28, 1Móz 3:15, Ef 5:25.

⁶⁸ SCHEFFCZYK-ZIEGENAUS, p. 236.

⁶⁹ SCHNEIDER, Theodor, p. 190.

kegyelmesen bánik valakivel”⁷⁰, „jóságával boldoggá tesz, boldogít; kegyelmébe fogad, megáld”.⁷¹ A szó valódi jelentését és jelentőségét segít megérteni, ha figyelembe vesszük, hogy még hol fordul elő és kire vonatkozik az Újszövetségben. Lukács evangélista Máriára alkalmazza, Pál apostol pedig minden hívőre értelmezi: „és magasztaljuk dicsőséges kegyelmét, amellyel megajándékozott [gr. χαριτώω, *kharitoo*, verb. A. ind. aor. sg. 3.] minket szeretett Fiában” (Ef 1:6). Ha ez a kifejezés a büntelenséget jelenti Máriánál, ugyanezt kell jelentenie minden megtért és újjászületett hívő esetében is. Ha pedig az ő esetükben nem erre utal, akkor Máriánál sem.

E kérdés tisztázásához figyelembe kell vennünk azokat az igeverseket, amelyek az emberiség általános bűnös voltára utalnak (1Móz 6:11-12, 1Kir 8:46, Jób 15:16, Zsolt 14:1, 3, 53:1, 3, 143:2, Préd 7:20, Jer 30:14, 44:9, Mt 7:11, 15:18-19, Lk 11:13, Róm 3:9, 10, 22, 23, 5:12, 1Jn 1:8). E versek megerősítik azt, hogy *minden* ember bűnös, és nem tesznek egyetlen kivételt sem, miszerint Mária büntelen lenne. Amikor a Szentírás Jézussal kapcsolatban hangsúlyozni kívánja a büntelenségét, akkor ezt konkrétan megfogalmazza: „...mindenben kísértést szenvedett, *bűn nélkül*” (Zsid 4:15). Ha ez igaz lett volna Máriára nézve is, azt a Biblia szintén kijelentette volna számunkra. Hogy azonban a Biblia erről mélyen hallgat, annak oka van.

Mária büntelensége és szeplőtelenisége helyett épp azt közli velünk az Evangélium, hogy a 3Móz 12:1-8 alapján Jézus Krisztus születése után a megtisztulás miatt ugyanúgy áldozatot kellett bemutatnia Isten felé, mint az összes hasonló helyzetben lévő kortársának. A Lk 2:16, 21-24 versek szerint ezt Mária meg is tette,

⁷⁰ BALÁZS Károly, p. 622.

⁷¹ VARGA Zsigmond János, p. 1011.

elismerve ezzel magáról, hogy a szülést követően tisztátalanná vált, és engesztelésre volt szüksége.

2.3.4. Assumpta – Mária mennybevétele

A legfiatalabb Mária-dogmát 1950-ben XII. Piusz pápa (élt: 1876–1958, regnált: 1939–1958) hirdette ki a *Munificentissimus Deus* kezdetű tanmeghatározó bullájában: „A szeplőtelen, mindenkor szűz Istenanya Mária, miután befejezte földi életének pályafutását, testestől, lelkestől föl lett véve a mennyei dicsőségbe.”⁷² A katolikus dogmatika szerint „Mária fölvétele a mennybe azt állítja, hogy földi életének befejezése után abba az állapotba jutott, ahová a többi hívők csak a feltámadás után az utolsó napon fognak érkezni.”⁷³

Mielőtt e dogma hitelességét a Biblia szempontjából megvizsgálánk, érdemes még megfigyelni annak kialakulását is, hiszen erre nézve „a Szentírásban formális bizonyíték nincs, sőt a szenthagyomány is hallgat róla az első 4-5 században. Ettől fogva emlegetik, de csak elszórtan és fantasztikus legendás formában. Ezekből a jámbor hiedelmekből fokozatosan kristályosodott ki a dogma.”⁷⁴

Egy olyan dogmáról beszélünk tehát, amelynek (1) nincs Bibliai alapja, (2) legendás elemekből és „jámbor hiedelmekből” bontakozott ki – ma pedig a Római Katolikus Egyház hivatalos, vitathatatlan tanítása. Kissé kritikusabban fogalmazva ezt mondhatjuk: „A keresztényeket nagyon foglalkoztatta Mária élete és halála. Mivel nem

⁷² DENZINGER-HÜNERMANN, 3903.

⁷³ SCHEFFCZYK-ZIEGENAUS, p. 253.

⁷⁴ ELŐD István, p. 636.

volt hiteles információ, a képzelet elszabadult és legendákat teremtett.”⁷⁵

A Biblia pedig nem csak hogy nem támasztja alá (olyannyira, hogy *A dogmatika kézikönyve* a téma vizsgálata során egyetlen igeversre sem hivatkozik⁷⁶), de egyenesen cáfolja is azt a tanítást, miszerint Mária élete végén testestől és lelkestől felvétetett volna a mennybe. Pál apostol ugyanis elmondta, hogy „test és vér nem örökölheti Isten országát” (1Kor 15:50). Amikor pedig a feltámadás rendjéről beszél, akkor együtt említi a hívőket, és nem tesz említést arról, hogy Máriára más vonatkozna (1Kor 15:22-24, 1Thessz 4:15-17).

Miller és Samples így összegezi a mennybevétel kérdését: „Tehát látjuk, hogy a mennybemenetel doktrínája először nem a Szentírásban jelent meg, és nem is abban az I. századi tradícióban, melyet az egyház irányadónak tart, hanem egy emberi érzelmekből és spekulációkból származó mitikus írásanyagban.”⁷⁷

Elfogadásáról is – mint minden más tantétel esetében – annak megfelelően kell döntenünk, hogy szilárd bibliai alapokkal rendelkezik-e, vagy csupán a kétes eredetű hagyományban gyökerezik. A Biblia ugyanis soha nem várja el tőlünk a hiszékenységet. Épp ellenkezőleg, Lukács evangélista is bizonyítékokat sorakoztatott fel annak érdekében, hogy könyvét elfogadják olvasói (Lk 1:1-4). Érdeemes tehát a Mária-dogmákkal kapcsolatban is ugyanígy eljárunk és állást foglalunk.

⁷⁵ BUKSBAZEN, p. 16.

⁷⁶ SCHNEIDER, Theodor, p. 193.

⁷⁷ MILLER-SAMPLES, p. 34.

2.3.5. A Mária-dogmák megítélése

A két utolsó Mária-dogmát a protestáns egyházak nem fogadják el. Az elutasításnak kettős oka van:

1. ismeretelméleti: hiszen az alátámasztó bibliai bizonyíték hiányzik,
2. teológiai: elfogadásuk veszélyezteti Isten egyedüli üdvözítő tevékenységét és Krisztus egyedüli közvetítő szerepét.

Az ortodox egyházak részéről történő elutasítás egyik oka pedig az, hogy kihirdetésük a pápai tekintély és tévedhetetlenség alapján valósult meg, melyet az ortodoxok nem fogadnak el.⁷⁸

2.4. Máriával kapcsolatos főbb tanítások

A fentebb ismertetett dogmák mellett számos olyan jellemzőt tulajdonít a Római Katolikus Egyház Máriának, melyeket egy protestáns – vagy esetenként ortodox – hívő nem tud elfogadni. Ezek többségével a későbbiekben részletesen fogunk foglalkozni. Itt azonban a dogmák tárgyalása után érdemes megemlíteni hármat kiemelkedő jelentősége miatt: Mária társmegváltó szerepe a bibliai szótériológiát kérdőjelezi meg; a Máriára, mint az Egyház anyjára vonatkozó tanítás a bibliai ekkléziológiát; a Máriához intézett imádságok pedig a hívők Istennel való közvetlen kapcsolatát.

A *Katolikus Egyház Katekizmusa* a következő nevekkel illeti őt: a Bölcsesség Széke (KEK 721.), az Egyház Anyja (KEK 963-70.), az Egyház eszkatológikus képe (KEK 967., 972.), az Élők Anyja (KEK 494., 511.), Isten Anyja (KEK 466., 495., 509.), Kegyelemmel teljes – Gratia plena (KEK 722., 2676.), Közbenjáró – Mediatrix (KEK 969.),

⁷⁸ MÜLLER, Gerhard Ludwig, p. 490.

Mennyekbe fölvelt – Assumpta (966.), Mindenkor Szűz (KEK 499-501.), Útmutató – Odigitria (KEK 2674.), Oltalmazó – Adiutrix (KEK 969.), Egészen Szent – Panagia (KEK 493.), Segítő – Auxiliatrix (KEK 969.), Szeplőtelen – Immaculata (KEK 491-92.), Szószóló – Advocata (KEK 969.), Új Éva (KEK 411.).

E címeket olvasva eszünkbe juthatnak azok az egyszerű szavak, amelyekkel Mária önmagát jellemezte az angyali üdvözet alkalmával: „Íme, az Úr szolgálóleánya...” (Lk 1:38). Felfoghatatlan, hogy egy ilyen alázatos, Istennek engedelmes zsidó lányból hogyan lett az elmúlt évszázadok alatt a pápai bulláknak köszönhetően a Menny Királynője.

Érdekes még megemlítenünk néhány olyan tanítást, amely Mária szeplőtelen fogantatásával, örök szüzességével és mennybe való felvételével kapcsolatos, de a dogma szintjét még nem érte el. Ha ugyanis ilyen kiemelkedő címei vannak Máriának, akkor azon sem csodálkozhatunk, hogy úgy kezdtek rá tekinteni, mint társmegváltóra, közbenjáróra, az egyház anyjára és a menny királynőjére.

2.4.1. Mária, mint az Egyház anyja

A Római Katolikus Egyház tanítása szerint Mária az egyház edesanyja: „Jézus Mária egyetlen fia. Mária lelki anyasága azonban kiterjed minden emberre, akinek megváltására Jézus eljött: Ő szülte a Fiút, akit Isten elsőszülötté tett a sok testvér (Róm 8,29), vagyis a hívők között, kiknek születésében és fölnevelésében anyai szeretettel működik közre.”⁷⁹

E tantétel bibliai kiindulópontja János evangéliumában található: „Jézus keresztje mellett ott állt anyja, anyjának nővére, Mária, Kleofás felesége és Mária Magdolna. Amikor Jézus meglátta anyját és az ott

⁷⁹ KEK 501., vö.: KEK 963-70., *Lumen Gentium*, 63.

álló tanítványt, akit szeretett, így szólt anyjához: Asszony, íme, a te fiad! Azután azt mondta a tanítványnak: Íme, a te anyád! És attól az órától magához vette őt a tanítvány” (Jn 19:25-27). Jézus keresztről elhangzó szavait a Római Katolikus Egyház általános érvényű végrendeletnek tekinti, melyben János személyében anyjára bízta az egyházat. A történet egyik mozzanata azonban cáfolni látszik Jézus szavainak általános érvényét. János ugyanis „attól az órától magához vette” Máriát – azaz gondoskodott a felmerülő szükségleteiről. Ez a rövid szövegrész túlságosan is személyessé teszi a történetet Mária és János között. Ha Jézus minden hívőt ajánlott volna Mária anyasága alá, akkor egy ilyen személyes mozzanatnak nem lenne helye a történetben. Sokkal valószínűbb, hogy Jézus a keresztről édesanyja fizikai és lelki jólétét kívánta biztosítani (hiszen abban a helyzetben Mária szorult János támogatására, nem pedig fordítva⁸⁰), mintsem anyai tekintélyt szerezni neki a hívők fölött. Ha mégis ez történt volna, annak biztosan látnunk kellene a jelét az Újszövetségben. A Biblia számos fontos igazságot közöl az egyház küldetésével, működésével, tisztségviselőivel kapcsolatban, ám egyszer sem említi meg Mária vezetői vagy anyai szerepét a hívők fölött – ennek a hallgatásnak pedig oka van.

2.4.2. Mária, mint társmegváltó

Miller és Samples idézi X. Piusz pápát (élt: 1835–1914, regnált: 1903–1914), aki Mária társmegváltó szerepéről a következőképpen nyilatkozott: „Isten legszentebb Anyja... fel is ajánlotta ezt az Áldozatot az oltáron.”⁸¹ XV. Benedek pápa (élt: 1854–1922, regnált: 1914–1922)

⁸⁰ ÁRMAY-SZABÓ Ádám: *Jézus testvérei*, p. 29.

⁸¹ MILLER-SAMPLES, p. 48.

pedig ezt mondta: „...igazán elmondhatjuk róla [Máriáról], hogy Krisztussal együtt megváltotta az emberi fajt.”⁸²

Müller pedig így összegzi e tant: „A Corredemptrix (= társmegváltó) egy késő-középkor óta használt kifejezés, amely alkalmanként hivatalos egyházi dokumentumokban is előfordul. Ez a szóhasználat csak más szóval akarja kifejezni Mária részvételét Krisztus üdvözítő művében.”⁸³

Az Újszövetség világos választ ad ezekre a biblikus szótérológiától elrugaskodott megállapításokra. Pál apostol kijelenti, hogy „egy az Isten, és egy a közvetítő is Isten és az emberek között: az ember Jézus Krisztus” (1Tim 2:5). Egyetlen közvetítőről és megváltóról beszél a Szentírás, aki nem Mária, hanem Jézus Krisztus. Saját szerepéről Krisztus is így nyilatkozott: „Én vagyok az út, az igazság és az élet. Senki sem jut az Atyához, csak általam” (Jn 14:6).

Az egyetlen út tehát Jézus Krisztus, és nem Mária. A Jn 3:16 szerint pedig az Atya ajánlja fel Fiát váltságul az emberekért, nem pedig Mária.

2.4.3. Máriához intézett imák

A katolikus – és ortodox – gyakorlatban is ismeretes a Máriához intézett imádság. Azonban míg a katolicizmusban elsősorban az *Üdvözlégy* terjedt el, addig az ortodoxiában a *Jézus-ima*⁸⁴ vált népszerűvé. A Máriához szóló imádságot a Katolikus Egyház így legitimálja: „Máriának a Szentlélek tevékenységével ezen egyedülálló

⁸² MILLER-SAMPLES, p. 48.

⁸³ MÜLLER, Gerhard Ludwig, p. 490.

⁸⁴ Uram, Jézus Krisztus, Isten Fia, könyörülj rajtam, bűnösön (Mk 10:47, Lk 18:13).

együttműködése alapján dolgozták ki az egyházak az Isten Szent Anyjához szóló imádságot.”⁸⁵

II. János Pál pápa (élt: 1920–2005, regnált: 1978–2005) pedig a *Rosarium Virginis Mariae* kezdetű apostoli levelében a 2002. októberétől 2003. októberéig terjedő időszakot a Rózsafüzér Événé nyilvánította, a híveket pedig a Máriához szóló rózsafüzér imádkozására buzdította.⁸⁶

Ezzel a felhívásával egy régi hagyományt követett, ugyanis a 470-es jelzésű Rylands papiruszon fennmaradt imádságot tekintik a szakértők az első írásban rögzített Máriához intézett fohásznak, ami legkorábban 250 környékén keletkezhetett.⁸⁷

E gyakorlat természetesen a protestáns keresztények számára elképzelhetetlen, ahogyan arra R. C. Sproul a következő gondolataiban rámutat: „Az imádságban és az imádság segítségével fejezzük ki Istennek tiszteletünket és imádatunkat; töredelmes bűnvallással leplezzük le előtte lelkünket, kiöntjük előtte szívünk háláját; elé terjesztjük kéréseinket és könyörgésünket... Imádságban egyedül Istenhez szabad szólnunk, akár a szentháromság Istenhez, akár a Szentháromság különböző személyeihez. Ha a teremtményekhez imádkozunk, a bálványimádás bűnébe esünk.”⁸⁸

A Máriához vagy a szentekhez intézett imádság gyakorlata a Biblia egész tanításától is idegen. A Szentírás több alkalommal is tudunkra adja, hogy ne emberekbe és a tőlük várt segítségbe vessük a bizalmunkat: „Ne bízzatok fejedelmekben, emberek fiaiban, akik nem segíthetnek” (Zsolt 146:3); „Ne bízzatok az emberben, hiszen

⁸⁵ KEK 2675.

⁸⁶ II. JÁNOS PÁL pápa: *Rosarium Virginis Mariae*, 3., <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=41>

⁸⁷ HESCHMEYER, <http://shamelesspopery.com/sub-tuum/>

⁸⁸ SPROUL, R. C., p. 331.

csak lehelet van az orrában: mire lehet hát becsülni?” (Ézs 2:22, RÚF⁸⁹).

A Biblia tanítása szerint – bármennyire is közel állt emberileg hozzá az édesanyja – Jézus az egyetlen út az Atyához (Jn 14:6), aki az imádsággal kapcsolatban erre biztatott minket: „Ha valamit kértek *tőlem* az én nevemben, megteszem azt” (Jn 14:14). Ezzel összhangban arra hívta az embereket, hogy közvetlenül hozzá jöjjenek, és ne valamely ember közbenjárását keressék: „Jöjjetek *hozzám* mind...” (Mt 11:28). Amikor imádkozni tanította a követőit, akkor pedig az Atyához címzett imádságot adta mintául (Mt 6:9) és ő maga is ebben mutatott példát több alkalommal is (pl. Mt 11:25, Jn 11:41-42, 17:1 stb.).

A katolikus lelki irodalomban folyamatosan buzdításokat találunk a Máriához intézett imádságra – a II. Vatikáni Zsinat előtti és utáni forrásokban egyaránt: „Igaz lelki bátorsággal kezd el még ma imádkozni az angyali üdvözetet. Imádkozd csak egy hónapig és meglásd, egy hónap múlva annyira megszereted, hogy folyton imádkozod, soha el nem hagyod – egész halálod órájáig.”⁹⁰

Ezzel szemben a Bibliában nem találunk arra precedenst, hogy igaz hívők akár élő, akár már elhunyt emberekhez imádkoztak volna. Arra azonban számtalan példát találunk, hogy imáikban, fohászaikban és könyörgéseikben Jézus Krisztushoz fordultak⁹¹.

Böjte Csaba testvér a Máriához intézett imádságokat nem teológiai, hanem érzelmi oldalról közelíti és indokolja meg: „Nagyon szeretem édesanyámat, és ő is nagyon szeret engem, mindig a javamat akarja, ezért következetes volt hozzám, és ha kellett, szigorú.

⁸⁹ *Revideált új fordítás*, Magyar Bibliatársulat, Budapest, 2014.

⁹⁰ STOLZ Albán, p. 253.

⁹¹ Néhány bibliai példa a Jézushoz intézett imádságokra – a teljesség igénye nélkül: Jn 14:14, ApCsel 7:59-60, 9:14, 20-21, 22:16-19, Róm 10:9-13, 1Kor 1:2, 2Kor 12:8-9, 1Tim 1:12, Jel 22:20.

Amikor moziba akartam menni, és éppen büntetésben voltam, emiatt a szórakozás nekem nem járt ki, nagy szomorúan odamentem a kedves nagymamámhoz, és elmondtam neki szörnyű fájdalmamat. Nagymamám addig győzködte anyukámat, hogy az ő közbenjárásának köszönhetően sok jó filmet tudtam megnézni.”⁹²

Általában a kánai menyegző történetével (Jn 2:1-12) szokták indokolni a Máriához intézett imákat. Azonban ebből az érvelésből az következik, hogy Mária által olyasmit is megkaphatunk, amit egyébként Isten a mi kérésünkre nem lenne hajlandó megtenni. Felmerül azonban a kérdés, hogy milyen Isten az, aki ilyen személyválogatást gyakorol?

A Szentírás istenképe azonban meggyőz minket, hogy bizalommal jöjjünk a Szentháromság Istenhez – és ne máshoz. Ő ugyanis nem személyválogató (ApCsel 10:34-35), hanem atyai könyörülettel viseltetik irántunk (Zsolt 103:13), és Jézus pedig irgalmas főpapként viszonyul hozzánk (Zsid 4:15-16). Jogosan merül fel a kérdés: mikor és miért lenne hát szükségünk további emberi közvetítőre imádságainkban?⁹³

⁹² BÖJTE Csaba, p. 193.

⁹³ A későbbiekben még vissza fogunk térni a Máriához intézett imádságokra (4.1.7.), ahol más megközelítésben, az egészségtelenné váló Mária-tisztelet megnyilvánulásaként fogjuk tárgyalni.

3. A MÁRIÁRÓL SZÓLÓ BIBLIAI TANÍTÁS ÁTTEKINTÉSE

„Erzsébet eltelt Szentlélekkel. Hangosan felkiáltott: Áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse! . . . És boldog, aki hitt, mert be fog teljesedni, amit az Úr mondott neki” (Lk 1:41-42, 45).

A Római Katolikus Egyház Mária-tiszteletére is érvényes, hogy nem rendelkezik szilárd bibliai alapokkal és a mindennapi gyakorlatot alátámasztó szentírási szövegekkel. Természetesen a dogmatikai és mariológiai munkák igyekeznek bibliai igékre hivatkozni, azonban azok alaposabb vizsgálata megmutatja, hogy a belőlük levont következtetések nem állják meg a helyüket. A Biblia természetesen tartalmaz utalásokat Máriára, azonban sehol nem támasztja alá a személye körül kialakult tiszteletet, és a munkásságával kapcsolatos dogmákat és tantételeket.

3.1. Mária megnyilvánulásai az Újszövetségben

Először szeretném szemügyre venni azokat a fontos szakaszokat, melyekben Mária megszólal, megnyilvánul, és ezekből levonni a személyére és szerepére vonatkozó következtetéseket. A rendelkezésünkre álló szentírási helyek tanulmányozása által eldönthetjük, hogy a Biblia Máriája megegyezik-e a Római Katolikus Egyház Boldogságos Szent Szűzével.

3.1.1. Magnificat

Az angyali üdvöletkor tudja meg Mária, hogy általa Isten Fia fog megszületni. Isten tervére igent mondva éli tovább az életét. Nem

sokkal később pedig, Erzsébettel találkozáskor, az általa elmondott leghosszabb szövegrészt olvashatjuk Lukács tolmácsolásában: a *Magnificat*ot (Lk 1:46-55). E magasztaló himnusz mindennapi része a zsolozsmának is, amelyet szerzetesek, papok és laikusok egyaránt naponta imádkoznak.⁹⁴ A szöveg vizsgálatából olyan következtetéseket vonhatunk le, amelyek megvilágítják Mária személyét, szerepét és lelkületét.

„*Magasztalja lelkem az Urat...*” (Lk 1:46). Mária imájának kezdő szavai Istenre irányítják a figyelmet. Nem helyezi magát előtérbe, nem a saját szerepére utal. Nem közvetlenül Erzsébet megjegyzéseire válaszol a saját áldott helyzetével kapcsolatban (Lk 1:42-45), hanem az Úrra tekint fel. A mára elterjedté vált Máriával kapcsolatos imaformulák az ő közbenjárását kérik („...imádkozzál érettünk, bűnösökért...”). Ezzel ellentétben Mária közvetlen bizalommal jön Istenhez, és nem utal arra, hogy nekünk az ő közbenjáró szerepére kellene hagyatkoznunk.

„...és szívem ujjong megváltó Istenemben...” (Lk 1:47). Mária megvallja hitét az Úrban, mint megváltó Istenében. Ezzel elismeri azt, hogy neki is megváltásra van szüksége. Nem alapozza meg a saját szeplőtelenységének és büntelenségének dogmáját. Épp ellenkezőleg, saját magát is a megváltó Isten kegyelmébe ajánlja.

„...mert tekintetre méltatta szolgálója alázatosságát...” (Lk 1:48a). Önmagára nem „Isten anyjaként”, „Társmegváltóként” vagy az „Ég Királynőjeként” utal, hanem Isten alázatos szolgálólányaként. Sem Mária önmagáról szóló vallomása, sem pedig a teljes bibliai kinyilatkoztatás nem teszi szükségessé azt, hogy személyét ettől magasabb szintre emeljük. Bár tisztelettel tekinthetünk rá, mint Megváltónk földi édesanyjára, lelkületét jobban magunkévá tesszük

⁹⁴ *Zsolozsmáskönyv*, pp. 50., 976-977.

akkor, ha alázatosságát követjük, mintsem akkor, ha olyan szintre magasztaljuk, melyre ő maga soha nem tartott igényt.

„Íme, mostantól fogva boldognak hirdet engem minden nemzedék” (Lk 1:48b). A katolikusok gyakran utalnak Máriára a „Boldogságos Szűz Mária” névvel, e megtisztelő cím mögötti áhítat azonban nem következik saját szavaiból. Isten csodálatos módon avatkozott be a természet törvényébe, és adott neki gyermeket. Ugyanez történt Leával is, aki hasonlóan fogalmazott: „Ő a boldogságomra szolgál, mert *boldognak mondanak engem az asszonyok*” (1Móz 30:13). E megjegyzése alapján tehát nem kellene egy magasztaló címet kitalálnunk számára, egyszerűen csak örülünk annak, ahogyan Isten felhasználta őt mindannyiunk megváltása érdekében.

„...mert nagy dolgot cselekedett velem a Hatalmas” (Lk 1:49). Mária imája Isten nagyságát és munkáját emeli ki. Nem az a fontos számára, hogy ő nagyvonalúan igent mondott Istennek, hanem az, amit maga az Úr cselekszik. Lelkületét követve akkor járunk el helyesen, ha nem az eszközre tekintünk csodálattal, hanem magára Istenre, aki általa cselekedett.

A *Magnificat*ot elolvasva – és akár saját imádságunkká téve – nem az „Ég Királynőjével” imádkozunk együtt, hanem az Úr alázatos szolgálójával. E gyönyörű imádság üzenete az, hogy ne az ember váljon fontossá számunkra – noha tisztelettel viszonyulhatunk hozzá –, hanem Istent imádjuk.

3.1.2. A kánai menyegző

A katolikusok által is gyakran hivatkozott bibliai szakasz a kánai menyegző története (Jn 2:1-12). Itt Mária kérésére Jézus a vizet borrá változtatta. A történet alapvető fontosságú részletére azonban

kevésbé figyelnek a katolikus olvasók. Ez a szakasz tartalmazza ugyanis Mária utolsó feljegyzett mondatát. Életének és küldetésének teljes üzenetét a következő egyszerű, szolgálkhoz intézett szavai fejezik ki: „Tegyetek meg mindent, amit mond” (Jn 2:5). E szakaszban Mária ismét nem a saját közvetítő szerepét emeli ki, hanem a Jézus iránti engedelmességre biztat mindenkit.

3.2. Mária az Újszövetségben

Mária az Újszövetségben elsősorban az evangéliumokban, valamint az Apostolok cselekedeteinek legelején tűnik fel.⁹⁵ Az esetek többségében pedig a Biblia nem konkrét tanításokat fejt ki a személyével kapcsolatban, hanem egyszerűen csak utal rá.

Az evangéliumi szakaszokat, amelyek megemlítik Máriát, a következő módon csoportosíthatjuk:⁹⁶

1. Mária megjelenése a születéstörténet elbeszélésében (Mt 1-2, Lk 1-2).
2. Mária a Jézus Krisztus származásával kapcsolatos igeszakaszokban (Mt 13:55, Mk 6:3, Jn 6:42).
3. Mária a Jézus valódi rokonságával kapcsolatos igeszakaszokban (Mt 12:46-50, Mk 3:21, 31-51, Lk 8:19-21, 11:27).
4. Mária megjelenése Jézus szolgálatában (Jn 2:1-5, 12).
5. Mária megjelenése Jézus kereszttje alatt (Jn 19:26).

Ezek az igeszakaszok véleményem szerint teológiai jelentőséggel nem rendelkeznek Mária személyére vonatkozóan, és tanulmányozásukból világossá válik, hogy nem is támasztják alá a

⁹⁵ SCHNEIDER, Theodor, p. 163.

⁹⁶ SCHNEIDER, Theodor, p. 164.

vele kapcsolatos későbbi dogmákat és tanításokat. E szakaszok áttekintése során egyértelmű lesz, hogy „azok az egzegetikai kísérletek, amelyek... a földi Máriára... kérdeznek rá, nemcsak komoly módszertani nehézségekbe ütköznek..., hanem mindenekelőtt azzal a ténnyel találják szemben magukat, hogy az Újszövetség nagy része (Márk és Pál) semmilyen érdeklődést nem mutat Mária személye iránt.”⁹⁷

A fenti állítás olyannyira igaz, hogy Pál apostol egész munkásságában csak egyetlen igevers van, ahol Mária említésre kerül, de itt is anélkül, hogy név szerint utalna rá: „De amikor érkezett az idők teljessége, Isten elküldte Fiát, aki *asszonytól* született, és a törvény alattvalója lett” (Gal 4:4). Ennek az igeversnek azonban – ha szemügyre vesszük – egyáltalán nem mariológiai, hanem krisztológiai jelentősége van. Nem Mária személyét emeli ki, hanem Krisztus kettős természetére utal, aki egyszerre volt Isten Fia és ember.

Ami Márkot illeti, Scheffczyk és Ziegenaus elismerik vele kapcsolatban, hogy ő „az első és legkorábbi írója az evangéliumnak”⁹⁸, és ezért mérvadó számunkra, hogy milyen módon tesz említést Máriáról. És mint az evangélium ilyen korai forrásáról, elmondhatjuk, hogy „Márk evangélistát mariológiai szempontok nem érdeklik”, és épp ezért „a máriás minimalisták hívják őt gyakran tanúul”.⁹⁹

Az Apostolok cselekedeteiről írott könyvben szintén egyetlen utalással találkozunk, amely megnevezi Máriát: „Ezek mindnyájan állhatatosan, egy szívvel-lélekkel kitartottak az imádkozásban az asszonyokkal, valamint Máriával, Jézus anyjával és rokonaival együtt” (ApCsel 1:14). Kérdésként merül fel, hogy ennek az igeversnek és

⁹⁷ SCHNEIDER, Theodor, p. 170.

⁹⁸ SCHEFFCZYK-ZIEGENAUS, p. 75.

⁹⁹ SCHEFFCZYK-ZIEGENAUS, p. 75.

benne Mária említésének van-e valamilyen teológiai jelentősége, vagy egyszerű tényközlésről és visszaemlékezésről van-e szó. Az utóbbi feltételezést támasztja alá az a tény, hogy Lukács az egyház kezdeteiről szóló beszámolójában további jelentőséget nem tulajdonít Máriának: nem utal rá, és a személye körül állítólagosan kialakult dogmatikai vagy liturgikus motívumokra sem hívja fel a figyelmet.

Katolikus szerzők a Jelenések könyvében található Napbaöltözött asszony apokaliptikus képét (Jel 12) is Máriára vonatkoztatják. Ám ha így is tennénk, az itt olvasható szakasznak ismételen krisztológiai jelentősége van, és a korábban tárgyalt dogmák alátámasztására egyáltalán nem alkalmas.¹⁰⁰

A fent említett szakaszokon kívül más utalást nem találunk Máriára vonatkozólag az Újszövetségben. Pál, akinek Istentől kapott feladata a misszió és a gyülekezetplántálás volt, csupán a már említett egyetlen alkalommal utal Máriára, ám akkor is azért, hogy Krisztus kettős természetére hívja fel olvasói figyelmét. Jakab, aki a jeruzsálemi gyülekezet vezetője volt, levelében szintén nem tesz róla említést. Péter pedig, aki a katolikus felfogás szerint az első pápa volt, a pápai trónon őt követő „utódaival” ellentétben, se említést nem tett Máriáról, se dogmatikai fontosságot nem tulajdonított neki.

Két konkrét esetet érdemes még megnéznünk, amikor Jézus Máriával kapcsolatban nyilatkozik. Ezen alkalmakkor ugyanis lehetősége lett volna arra, hogy világossá tegye Mária kiváltságos helyzetét, és megalapozza a Mária-tiszteletet.

Az egyik igeszakasz Jézus valódi rokonainak kérdését taglalja: „Miközben beszélt a tömegekhez, íme, anyja és testvérei megálltak kint és kérték, hogy beszélhessenek vele. Valaki szólt neki: Íme,

¹⁰⁰ Általában a konzervatív evangéliumi protestáns bibliamagyarázat természetesen nem Máriát, hanem Izraelt és/vagy az egyházat látja ebben a képben.

anyád és testvéreid kint állnak és beszélni akarnak veled. Ő ezt felelte annak, aki szólt neki: Ki az én anyám, és kik az én testvéreim? Azután kitérte kezét tanítványai felé és így szólt: Íme, az én anyám és testvéreim. Mert mindaz, aki megteszi Atyám akaratát, aki a mennyekben van, az az én fivérem, nővérem és anyám” (Mt 12:46-50).

Ha Jézus azt szeretne volna, hogy az édesanyját megkülönböztetett tisztelettel kezeljék leendő tanítványai, az egyik legjobb alkalma itt lett volna arra, hogy az ezzel kapcsolatos tanítását kifejtse. Bemutathatta volna Máriát a tömegnek, vagy az eset után egy privát tanítást adhatott volna szűkebb tanítványi rétegének arról, hogy majd távozása után hogyan viszonyuljanak Máriához. Ezzel ellentétben a figyelmet a testi rokonság kérdéséről teljesen elterelte, és arról tanított, hogy valójában az Istennek való engedelmség számít. Szavaiból az derült ki, hogy a testi rokonságnak nincs jelentősége az üdvösség tekintetében, és nem is szükséges Jézus rokonait ilyen megkülönböztetett módon tisztelnünk – attól ugyanis nem kerülünk közelebb hozzá.

Egy másik lényeges igeszakaszban pedig Jézus egy asszonynak válaszol, aki édesanyjával kapcsolatban szólal meg: „Történt pedig, hogy amikor ezeket mondta, a tömegből felkiáltott egy asszony: Boldog a méh, amely hordozott, és az emlők, amelyeket szoptál! Erre ő azt mondta: Inkább azok a boldogok, akik Isten szavát hallgatják, és megtartják azt!” (Lk 11:27-28).

Ez az asszony egyértelműen Mária kiváltságos helyzetéről beszél. Jézus azonban megragadja az alkalmat, és világossá teszi, hogy nem Mária személye a lényeges, és nem az a fontos, hogy őt tiszteljék a követői. Igazán azok boldogok, akik Istenre figyelnek és neki engedelmeskednek. Az asszony szavai akár egy katolikus hívő hitvallásaként is felfoghatók, akik Máriát a „Boldogságos” címmel

illetik. Jézus válasza pedig értelmezhető a katolikus mariológia rövid kritikájaként is. Jézus ugyanis ekkor sem nyilatkoztatta ki a Mária-tisztelettel kapcsolatos akaratát, hanem a figyelmet földi édesanyjáról szándékosan az Istennek való engedelmességre irányította.

Az egészséges katolikus dogmatikának is az Isten Igéjére való odafigyelésben és annak gyakorlati alkalmazásában kellene gyökereznie, abból kellene fakadnia, és nem évszázadokkal későbbi hagyományokban, amelyek a Bibliával össze nem egyeztethető képet alakítottak ki Jézus édesanyjáról.

3.3. Következtetés

Amint korábban láttuk, a mariológia a katolikus dogmatika hangsúlyos része – olyannyira, hogy az egyik legteljesebb katolikus dogmatikai munka nyolcadrészét teszi ki. Amikor azonban megpróbáltuk ennek bibliai alapjait felderíteni, csupán néhány olyan igeverset találtunk, amelyek említést tettek Mária személyéről. És ezeknek a szakaszoknak is a jelentős része csupán utalás, és egyáltalán nem releváns akkor, amikor a Mária-dogmák bizonyítására kerül sor.

Alapvető teológiai szabály, hogy egy nehezen érthető igehelyre tantételt építeni nem szabad. Ezzel szemben a katolikus dogmatika éppen ilyen igeszakaszokra építi fel Mária-dogmáit. Ezért időnként kénytelen elismerni, hogy ezeknek a dogmáknak nincs bibliai alapja. Bár a Szentírás és a Szent Hagymány kérdésében a katolikusok és protestánsok eltérő álláspontot képviselnek, mégis érdemes lenne elgondolkodni, hogy nem minősül-e spekulációnak olyan dogmák kihirdetése, melyeknek nyoma sincs a Bibliában vagy az apostoli kor hagyományaiban.

4. MÁRIA-TISZTELET ÉS MÁRIA-KULTUSZ

„Jézus keresztje mellett ott állt anyja... Amikor Jézus meglátta anyját és az ott álló tanítványt, akit szeretett, így szólt anyjához: Asszony, íme, a te fiad! Azután azt mondta a tanítványnak: Íme, a te anyád” (Jn 19:25-27).

A mariológia kérdésének vizsgálata során fontos figyelembe venni az egészséges Mária-tiszteletet, amelyet egy protestáns keresztény is magáénak vallhat, valamint a Biblia üzenetét meghaladó Mária-kultuszt, amely már az Istennek kijáró imádattal érhet fel.

4.1. A Mária-kultusz lehetséges megnyilvánulásai

Egyrészt el kell ismernünk, hogy maga a Katolikus Egyház is tiltja azt, hogy tagjai Máriát imádják: „Szabad-e Máriát imádni? Nem. Imádni csak Istent szabad. De Máriát úgy tiszteljük, mint Urunk Anyját.”¹⁰¹ Másrészt azonban azt is el kell ismernünk, hogy a mára kialakult katolikus tantételek és gyakorlatok (a liturgiában, a Mária-jelenések kapcsán stb.) könnyen vezethetnek Mária-kultuszhoz és olyan tisztelethez, amely az istenimádat határait súrolja. A következő összehasonlítás célja az, hogy a Szentírás tanítása mellé állítsa azokat a Máriával kapcsolatos katolikus gyakorlatokat és tantételeket, amelyek igazságtartalma megkérdőjelezhető.

4.1.1. Mária a Jézushoz vezető út

Földi szolgálata során Jézus Krisztus e szavakkal hívott magához minden embert: „Jöjjetek hozzám mind, akik fáradtak

¹⁰¹ Youcat, p. 94.

vagytok és terhet hordoztok, és én felüldítelek titeket” (Mt 11:28). Az idézett versből látható, hogy Jézus minden embert közvetlenül magához hívott. Nem állított saját maga és az őt kereső emberek közé semmilyen közvetítőt: sem édesanyját, sem az egyházat, sem valamely követőjét. Abban a kiváltságban van részünk, hogy közvetlenül hozzá jöhetünk, és előtte imádattal borulhatunk le. Ezzel szemben azonban a Római Katolikus Egyház Jézus és a kereső ember közé állítja Máriát, amint azt XIII. Leó pápa (élt: 1810–1903, regnált: 1878–1903) megfogalmazta: „Ahogyan senki nem mehet az Atyához, csak a Fiú által, úgy senki nem mehet Krisztushoz, csakis az Anyja által.”¹⁰² XIII. Leó szavai olyan feltételt támasztanak a Krisztus megismerésére törekvő hívők előtt, amelynek a protestánsok valószínűleg nem tudnak eleget tenni. Megállapítása ezen kívül pedig egyértelműen ellentétes a Szentírás hívó szavával, mely feltétel és közbenjáró nélkül szólít meg minden kereső embert.

4.1.2. Mária-ünnepek

A Mária-tisztelet egyik megnyilvánulása az, hogy különféle ünnepnapokat szentelt a Katolikus Egyház Máriának: „...ez a tisztelet fejeződik ki az Isten Anyjának szentelt liturgikus ünnepekben....”¹⁰³ A Mária-ünnepek az egész évet végig kísérik: Szűz Mária, Isten Anyja (január 1.), Mária eljegyzése (január 23.), Urunk bemutatása – Gyertyaszentelő Boldogasszony (február 2.), Urunk megtestesülésének hírüladása – Gyümölcsoltó Boldogasszony (március 25.), Szűz Mária látogatása Erzsébetnél – Sarlós Boldogasszony (július 2.), Kármelhegyi Boldogasszony (július 16.), Szűz Mária római főtemplo-

¹⁰² XIII. LEÓ enciklikája a rózsafüzérről, 4.

¹⁰³ KEK, 971.

ma – Havas Boldogasszony (augusztus 5.), Nagyboldogasszony – Szűz Mária mennybevétele (augusztus 15.), Szűz Mária születése – Kisboldogasszony (szeptember 8.), Szűz Mária szent neve (szeptember 12.), a Fájdalmas Szűz – Hétfájdalmú Szűzanya (szeptember 15.), Rózsafüzér Királynője (október 7.), Szűz Mária bemutatása (november 21.), Szűz Mária szeplőtelen fogantatása (december 8.).

Bár a Római Katolikus Egyházban Mária és a szentek ünnepei kiemelt helyet foglalnak el a liturgikus évben – ennek megfelelően változnak például a napi zsolozsma olvasmányai, imádságai, himnuszai, antifónái –, a Szentírás azonban csak az Istennek szentelt ünnepeket ismeri és azok megtartására buzdít. Már a kivonulás előtt is az Úrnak szentelt ünnep indokával akarta a népet Mózes a pusztába hívni (2Móz 5:1, 10:9), az Úr ünnepe volt a pászka (2Móz 12:14, 13:6), és a törvényben kihirdetett további ünnepek is (3Móz 23:3-4, 37, 41, 44, 4Móz 29:39, 5Móz 16:15), és ez vált gyakorlattá a zsidó nép későbbi évszázadaiban is (Bír 21:19, 1Kir 8:65, 1Krón 23:31).

Felelősségünk tehát az, hogy Istennek szenteljünk ünnepet, ne pedig valamely szentnek vagy Máriának. Az év folyamán rendszeresen megjelenő Mária-ünnepek ahhoz vezethetnek, hogy Mária tisztelete egészségtelen Mária-kultusszá válik.

4.1.3. Mária kegyelemmel teljes

A Miatyánk után a katolikusok második legkedveltebb imádsága az Üdvözlégy¹⁰⁴, mely így kezdődik: „Üdvözlégy Mária, kegyelemmel teljes...” (lat.: *Ave Maria, gratia plena...*). A katekizmus pedig így fogalmaz: „A Szentlélek kegyelmével előkészítette Máriát. Illett, hogy 'kegyelemmel teljes' legyen Anyja Annak, akiben 'testi formában az

¹⁰⁴ Youcat, p. 266.

istenség egész teljessége lakozik' (Kol 2,9). Mária tiszta kegyelemben, bűn nélkül fogantatott..."¹⁰⁵

Az angyali üdvözlés szavait is így fordítják általában a katolikus bibliakiadások: „Üdvözlégy, kegyelemmel teljes” (Lk 1:28). Megjegyzendő azonban, hogy a protestáns fordítások ezt másként adják vissza: „Üdvözlégy, kegyelemben fogadott...” (RÚF). A versben a κεχαριτωμένη (*kekharitómené*) kifejezés szerepel, amelynek jelentése: kegyelemben fogadott, kegyelemben részesített.¹⁰⁶ Mária nem önmagától volt kegyelemmel teljes, hanem azért, mert Isten kegyelemben részesítette őt. Vele ellentétben azonban Jézus Krisztus valóban kegyelemmel teljes volt: „Az Ige testté lett, és köztünk lakott, és mi láttuk az ő dicsőségét, mint az Atya egyszülöttének dicsőségét, aki telve volt kegyelemmel és igazsággal” (Jn 1:14). Az Újszövetség itt a πλήρης χάριτος (*plérész kharitosz*) kifejezést használja, mely arra utal, hogy Jézus nem kegyelemben részesült, hanem önmagából fakadóan volt telve vele.

Azáltal, hogy egy olyan félreérthető címmel utal a Katolikus Egyház Máriára, amely csak Jézus Krisztust jellemezheti, az egészségtelen Mária-kultuszt alapozhatja meg.

4.1.4. Mária, a Segítő

A *Katolikus Egyház Katekizmusa* sok egyéb megnevezés mellett Máriát „Segítő”-nek nevezi.¹⁰⁷ Jézus Krisztus azonban a Szentlelket ígéri nekünk, hogy Vigasztalónk, Pártfogónk, Segítőnk legyen (Jn 14:16, 17; „Segítő”-nek fordítja magyarul: EFO, angolul pl.: ESV, NASB, NKJV stb.).

¹⁰⁵ KEK, 722.

¹⁰⁶ BALÁZS Károly, p. 622.

¹⁰⁷ KEK, 969.

Azáltal, hogy olyan szerepet és feladatot tulajdonítanak Máriának, amely a Szentlélek működéséhez hasonló, fennállhat az a veszély, hogy a Szentháromsággal egy szintre kerül.

4.1.5. Mária, mint Közvetítő

A Római Katolikus Egyház tanítása szerint Mária a közbenjárónk, aki az üdvösség elnyerésében van segítségünkre: „...ezt az üdvösséges feladatot a mennybevételekor sem tette le, hanem szüntelen közbenjárásával kieszközli nekünk az örök üdvösség ajándékait. (...) Ezért nevezik a Boldogságos Szület az Egyházban Szószólónak, Segítőnek, Oltalmazónak, Közvetítőnek.”¹⁰⁸ A Biblia tanítása szerint azonban Jézus Krisztus a közbenjárónk, aki által üdvösségünket elnyerhetjük: „Így örökre üdvözítheti is azokat, akik általa Istenhez közelednek, hisz mindenkor él, hogy értük közbenjárjon” (Zsid 7:25, vö.: 1Tim 2:5, Mt 11:28). A katolikus leírás Mária személyéről ahhoz vezethet, hogy üdvösségünkért vagy Isten áldásaiért már nem kizárólag Istennek vagyunk hálásak, hanem Máriának, mint aki közbenjárásával munkálja számunkra az üdvösség ajándékát.

4.1.6. Máriára emeljük tekintetünket

„Az Egyházzól... mondottakat nem fejezhetjük be szebben, mint hogy tekintetünket Szűz Máriára irányítjuk, és benne szemléljük, hogy mi az Egyház misztériuma...”¹⁰⁹ Míg a Római Katolikus Egyház arra biztatja híveit, hogy tekintetüket Máriára emeljék, addig a Szentírás

¹⁰⁸ KEK, 969, *Lumen gentium*, 62.

¹⁰⁹ KEK, 972.

arra hív minket, hogy Istenre tekintsünk: „Hozzád emelem szememet, aki az égben laksz. Íme, mint a szolgák szeme uruk kezére, mint a szolgáló szeme úrnőjének kezére, úgy tekint az Úrra, Istenünkre a mi szemünk, amíg rajtunk meg nem könyörül” (Zsolt 123:1-2); „Tekintsünk fel a hit szerzőjére és bevégzőjére, Jézusra, aki az eléje tárt öröm helyett keresztet szenvedett, nem törődve a gyalázattal; és Isten trónjának jobbán ül” (Zsid 12:2). Annak ellenére, hogy ez a katolikus lelkiségben másként történik, a Szentírás szerint szemlélődésünk tárgya kizárólag Isten lehet. És ha tekintetünket valóban fel akarjuk emelni, akkor nem érdemes emberi szinten megmaradnunk, hanem akkor járunk el helyesen, ha közvetlenül Jézusra nézünk.

4.1.7. Máriához imádkozzunk

A Mária-tiszteletből a Mária-kultusz felé vezető út egyik állomása a hozzá intézett imádságok elterjedése volt. A Katolikus Egyház biztat arra, hogy kéréseinkkel hozzá forduljunk, hozzá imádkozzunk: „Mária a tökéletes imádkozó asszony, az Egyház előképe. Amikor hozzá imádkozunk, vele együtt ragaszkodunk az Atya tervéhez... Az Egyház imádságát Mária imádsága hordozza, és az Egyház a reményben kapcsolódik hozzá.”¹¹⁰

Pál apostol azonban ezt mondja: „Kérjük Istent...” (2Kor 13:7). Az apostol szerint tehát az imádságainkat csak és kizárólag Istenhez kell intéznünk. Ez akkor is kiderül, ha megvizsgáljuk, hogy a katolikus felfogás szerint mi az imádság: „Mi az imádság? Az imádság a szívnek Isten felé fordítása. Ha imádkozunk, élő kapcsolatba lépünk

¹¹⁰ KEK, 2679.

Istennel.”¹¹¹ Ha tehát az imádság a szív Isten felé fordítása, és általa Istennel lépünk kapcsolatba, akkor miért kellene imáinkkal Máriát vagy a szenteket megszólítanunk?

Azáltal, hogy Máriának imameghallgató szerepet tulajdonítottak, olyan tiszteletet követeltek neki, mely csak Istent illeti meg. És ez az oka annak is, hogy számos templomban helyeztek el a kegyes hívek „Mária megsegített” felirattal hálaadó táblákat. A Római Katolikus Egyház elérte, hogy a hívők nem Istenhez, hanem Máriához imádkoznak, és a felülről érkező segítségért már nem Istennek, hanem Máriának hálásak. Ezzel szemben azonban Jézus erre biztat minket: „Ha valamit kértek *tőlem* az én nevemben, megteszem azt” (Jn 14:14).

4.1.8. Mária otthont készít nekünk

A Mária-kultusz további megnyilvánulása, amikor Máriára úgy tekintünk, mint aki a mennyben hajlékot készít számunkra: „Ez az anya... vár és otthont készít számodra.”¹¹²

János apostol tolmácsolásában azonban hallhatjuk Jézus szavait, amint ezt mondja: „Ne nyugtalankodjék szívetek. Hisztek Istenben, és bennem is higgyetek. Atyám házában sok hajlék van. Ha nem így volna, mondtam volna-e nektek, hogy *elmegyek helyet készíteni számotokra?*” (Jn 14:1-2).

A bibliaolvasó hívő reménykedve tekint Jézus Krisztusra, tudva azt, hogy nála örök otthon várja. A katolikusok azonban Máriának hálásak azért, amiért otthont készít számukra.

¹¹¹ Youcat, p. 260.

¹¹² Handbook for Today's Catholic, p. 31.

4.1.9. Mária büntelen

Korábban is láttuk már, hogy a Katolikus Egyház azt tanítja, hogy Mária büntelen volt, ahogyan azt a katekizmus is megerősíti: „Ő volt az, aki elsőként és egyedülálló módon részesült Krisztus bűn fölötti győzelméből: az áteredő bűn minden szennyétől mentesnek őriztetett meg, és egész földi életében Isten különleges kegyelméből semmiféle bűnt nem követett el.”¹¹³

A Szentírásból azonban az derül ki, hogy minden ember bűnös, és szüksége van Krisztus megváltó munkájára (1Móz 6:11-12, 1Kir 8:46, Jób 15:16, Zsolt 14:1, 3, 53:1, 3, 143:2, Préd 7:20, Jer 30:14, 44:9, Mt 7:11, 15:18-19, Lk 11:13, Róm 3:9, 10, 22, 23, 5:12, 1Jn 1:8). Jézus Krisztus volt az egyetlen büntelen ember: „Ő, aki bűnt nem cselekedett, s álnokságot sem találtak szájában...” (1Pt 2:22, Ézs 53:9). A *Magnificat*ban maga Mária ismeri el, hogy szüksége van Megváltójára (Lk 1:47), a Római Katolikus Egyház pedig szilárd bibliai bizonyíték nélkül büntelen szentet farag belőle.

4.1.10. Mária bízunk magunkat

A Római Katolikus Egyház arra is biztatja híveit, hogy bízzák magukat Mária: „Rábízhatjuk minden gondunkat és kérésünket... Imádságára bízva magunkat, vele együtt Isten akaratára hagyatkozunk...”¹¹⁴ Ezzel szemben a Biblia azt tanítja, hogy bizalmunkat soha ne emberbe vessük, még akkor se, ha olyan tiszta is a jelleme, mint Mária: „Ne bízzatok fejedelmekben, emberek fiaiban, akik nem segíthetnek” (Zsolt 146:3); „Ne bízzatok az

¹¹³ KEK, 411.

¹¹⁴ KEK, 2677.

emberben, hiszen csak lehelet van az orrában: mire lehet hát becsülni?” (Ézs 2:22, RÚF). És azt is közli a Szentírás, hogy kibe vessük a bizalmunkat: „Bízzanak is benned, akik megismerték neved, mert a téged keresőket nem hagyod el, Uram” (Zsolt 9:11); „Tárd fel az Úr előtt utadat, bízzál benne, ő majd eligazít” (Zsolt 37:5); „Ezért azok is, akik Isten akarata szerint szenvednek, ajánlják lelküket a hűségés Teremtőnek jótetteik által” (1Pt 4:19).

Ismét azt látjuk, hogy a katolikusok olyasmit tesznek Máriával kapcsolatban, amit a Biblia szerint Istennel kellene: rábízni magunkat.

4.1.11. Következtetés

A Római Katolikus Egyház elvben különbséget tesz Isten imádata és Mária tisztelete között. Azonban a gyakorlatban azt látjuk, hogy olyan címeket és tevékenységeket tulajdonít Máriának, amelyek Istent illetik, és amelyeket csak Isten tehet meg. Ezzel akkor is táplálja a Mária-kultusz kialakulását, ha éppen nem szeretné.

Miközben a fentebb említett címeket adja Máriának, úgy teszi ezt, hogy arra semmiféle bibliai felhatalmazása nincs, nem képes felmutatni semmilyen releváns szentírási bizonyító erejű igeszakaszt.

Megállapítható, hogy az a Mária, aki a Szentírás néhány igeszakaszában említésre kerül, és az a „Boldogságos Szűz Anya”, akit a Római Katolikus Egyház tisztel, nem egy és ugyanaz a személy.

4.2. A bibliai Mária

A Római Katolikus Egyház Boldogságos Szent Szűzével szemben érdemes zárásként megnéznünk azt, hogy kizárólag a bibliai adatokra hagyatkozva, mit tudunk meg Máriáról. És ezt a képet vessük össze azzal, amit a katolikus mariológia tartalmaz.

Először is tudjuk róla azt, hogy Isten választotta ki őt arra, hogy a testet öltött Ige édesanyja legyen (Lk 1:26-27). Ekkor ő már József jegyese volt, de még nem keltek egybe (Lk 1:27, Mt 1:18). Mielőtt összeházasodtak volna, kiderült, hogy gyermeket vár (Mt 1:18), akinek érkezését korábban Gábiel angyal jelentette be neki (Lk 1:31). Mindez pedig azért történt, hogy beteljesedjen Ézsaiás próféta jövendölése (Ézs 7:14). Mária készségesen elfogadta azt a szerepet, amelyet Isten neki szánt, és nem saját kényelmét nézte, melyet a nem várt terhesség veszélyeztetett, hanem az Úr akaratát tartotta szem előtt. Imádságában kifejezésre jut hite és bizalma Istenben, akire megváltójaként tekintett (Lk 1:46-55). Az evangéliumokban időnként Fia mellett látjuk (Jn 2:1-12), máskor pedig úgy tűnik, mintha Jézus szolgálatát látva aggódna miatta, és azt gondolná, hogy ki kell őt mentenie az egyre szélesebbé váló szolgálatából (Mk 3:21, 31-35). Jézus szolgálatának befejezésekor pedig ő is ott áll a kereszttel, hallgatva Fia utolsó szavait (Jn 19:25-27). Jelen van a megszülető egyház kezdetekor is (ApCsel 1:14), ezt követően azonban nem hallunk róla többet.

Ha kizárólag a Szentírásra hagyatkozunk, keveset tudunk meg személyéről. Hite, jelleme, alázatossága, készsége az Úr akaratának való engedelmességre – mind követésre méltó példává teszik őt számunkra. Azonban a Római Katolikus Egyház dogmatikájában majd két évezred alatt kifejlődött mariológia ettől a képtől jelentősen elrugaszkodott. A vele kapcsolatos tanítások és személyének túlhangsúlyozása nem vezethető le a Szentírásból. Az első keresztény gyülekezetben – az Újszövetség tanúsága szerint – nem volt kiemelkedő szerepe, és nem övezte őt olyan tisztelet, amely akár csak távolról is megközelítené azt, amely ma a Római Katolikus Egyházon belül látható.

5. ÖSSZEFOGLALÁS

„De amikor elérkezett az idők teljessége, Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született, és a törvény alattvalója lett, hogy azokat, akik a törvény alatt voltak, megváltsa, és elnyerjük a fogadott fiúságot” (Gal 4:4-5).

A Biblia arra hív minket, hogy minden kérdésben keressük az igazságot: „Mindent vizsgáljatok meg; ami jó, azt tartsátok meg! Mindenfajta rossztól óvakodjatok” (1Thessz 5:21-22). És ugyanezért dicsérte meg az Ige a béreai hívőket: „Ezek már nemesebb lelkűek voltak, mint a tesszalóniek. Be is fogadták az ígét lelkesen, és nap-nap után kutatták az Írásban, vajon ezek a dolgok valóban így vannak-e” (ApCsel 17:11).

A legtöbb Máriával kapcsolatos dogma és tanítás hosszú fejlődésen ment keresztül, és nem vezethető le egyértelműen a Bibliából. Az Ige azonban felhatalmaz minket arra, hogy minden hittani kérdésben hozzá forduljunk, mint végső tekintélyhez, és általa ellenőrizzük, hogy a szóban forgó tan igaz-e vagy sem.

Szakdolgozatomban ennek a felhívásnak kívántam – a teljesség igénye nélkül – eleget tenni, megvizsgálva a római katolikus mariológia sarkalatos kérdéseit. Miközben áttekintettem a négy Mária-dogmát (1. Theotokosz: Mária, mint Istenszülő, 2. Aeiiparthenosz: Mária, a mindenkor szűz, 3. Immaculata: Az áteredő bűn szeplőjétől megőrzött Mária, 4. Assumpta: A mennybe fölvetetett Mária), látható volt, hogy azok bemutatása és bizonyítása során a katolikus dogmatikák képtelenek releváns igehelyeket bemutatni állításaik alátámasztására. Sok esetben pedig maguk is elismerik, hogy ilyen bibliai bizonyíték a tárgyalt témában nem létezik. Míg vannak olyan kérdések, melyekben legalább részben a protestáns keresztények is egyet tudnak érteni a katolikusokkal (pl. Mária szüzessége a szülés

előtt, vagy a *Theotokosz* kifejezés bizonyos értelmezése), addig más esetekben a Római Katolikus Egyház dogmaként kihirdetett tanításait a megfelelő bizonyíték hiánya miatt az ortodoxok és protestánsok elfogadhatatlannak tartják.

Áttekintettünk olyan címeket és szerepköröket, melyet csak a katolikus teológia és lelkiség tulajdonít Máriának. Ezek esetében is azt láttuk, hogy a kiindulási igazságszoktól igencsak eltávolodva fogalmazta meg a Római Katolikus Egyház végkövetkeztetéseit. A mariológia dogmafejlődése, valamint annak gyakorlati megnyilvánulása a liturgiában és az egyéni kegyességben, lelkiségben, egy olyan Mária-tisztelet kialakulásához vezetett, melynek számos összetevője megkérdőjelezhető.

Végül pedig megállapítást nyert az is, hogy Máriáról nagyon kevés közvetlen információt találunk magában a Szentírásban. Ami pedig rendelkezésünkre áll, azokra teológiai állításokat felépíteni felelőtlenség és elhamarkodottság lenne. Követésre méltó azonban az a készség, mellyel Mária az Úr akaratát fogadta, és vállalta, hogy életét Isten tervének megvalósítására szánja.

Míg katolikus oldalon számos túlkapást figyelhetünk meg Mária személyével kapcsolatban, addig protestáns oldalon – talán éppen ezek miatt – a teljes elhanyagolását láthatjuk. Amennyiben azonban a protestáns hívők egészséges és biblikus módon tudják megközelíteni Mária személyét és üdvtörténeti jelentőségét, akkor az talán a római katolikus (és akár ortodox) keresztényekkel való párbeszéd és a teológiai vélemények kölcsönös formálódásának kezdete is lehet.

IRODALOMJEGYZÉK

- ÁRMAY-SZABÓ Ádám: *Jézus testvérei*, In: *Szolgotárs*, 2016. XXV. évf., 4. szám, pp. 23-29.
- BALÁZS Károly: *Újszövetségi szómutató szótár*, Logos Kiadó, Budapest, 1998.
- BEINERT, Wolfgang: *A katolikus dogmatika*, Vigilia Kiadó, Budapest, 2004.
- BÖJTE Csaba – KARIKÓ Éva: *Ablak a végtelenre – Csaba testvér gondolatai Istenről, vallásról, életről, emberről...*, Helikon Kiadó, Budapest, 2011.
- BUKSBAZEN, Victor: *Miriam, the Virgin of Nazareth*, Philadelphia: Spearhead Press, 1963.
- CSORDÁS Gábor (ed.): *2011. évi népszámlálás*, 10. kötet, Vallás, felekezet, Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2014.
- DENZINGER, Heinrich – HÜNERMANN, Peter: *Hítvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, Örökmécs Kiadó, Szent István Társulat, Budapest, 2004.
- DIÓS István (ed.): *A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, Szent István Társulat, Budapest, 2007.
- ELŐD István, Dr.: *Katolikus dogmatika*, Szent István Társulat, Budapest, 1983.
- ERDÉLYI Zsuzsanna: *Hegyet hágék, lőtőt lépék – Archaikus népi imádságok*, Magvető Kiadó, Budapest, 1976.
- GÁNÓCZY Sándor: *Mária Luther, Kálvin és a II. Vatikánium teológiájában*, in: *Vigília* 2005/7., pp. 552-562.
- HESCHMEYER, Joe: *What the Earliest Recorded Marian Prayer Reveals About the Early Church*, <http://shamelesspopery.com/sub-tuum/> (utolsó letöltés: 2018. március 15.)

- II. JÁNOS PÁL pápa: *Rosarium Virginis Mariae*, <http://uj.katolikus.hu/konyvtar.php?h=41> (utolsó letöltés: 2018. február 10.)
- KEATING, Karl: *Amit a katolikusok valójában hisznek – 52 válasz a katolikus hittel kapcsolatos gyakori téveszmékre*, Szent István Társulat, Budapest, 2011.
- KRÁNITZ Mihály: *Alapvető hittan*, Szent István Társulat, Budapest, 2015.
- LUTHER Márton: *A 95 tétel*, <http://mek.oszk.hu/00200/00203/00203.htm> (utolsó letöltés: 2018. február 10.)
- McGrath, Alister E.: *Bevezetés a keresztény teológiába*, Osiris Kiadó, Budapest, 1995.
- MILLER, Elliot – SAMPLES, Ken: *A Szűz kultusza, hely és idő nélkül*
- MÜLLER, Gerhard Ludwig: *Katolikus dogmatika a teológia tanulmányozásához és alkalmazásához*, Kairosz Kiadó, Budapest, 2007.
- O'DONNELL, Gabriel B.: *Mary, The Mother of God*, Knights of Columbus Supreme Council, New Haven, CT., 1999.
- PATSCH Ferenc SJ: *Katolikus spiritualitás – Tabuk nélkül*, Jezsuita Kiadó, Budapest, 2015.
- SCHEFFCZYK, Leo – ZIEGENAUS, Anton: *Mária az üdvtörténetben*, Szent István Társulat, Budapest, 2004.
- SCHNEIDER, Theodor (ed.): *A dogmatika kézikönyve*, 2. kötet, Vigilia Kiadó, Budapest, 1997.
- SPROUL, R. C.: *A keresztyén hit alapigazságai*, Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest, 2002.
- STOLZ Albán: *Üdvözlégy Mária*, Szent István Társulat, Budapest, 1898.
- SZEKERES Gábor (ed.): *Egymás kezét fogva – A máltai munkáról a millennium évében*, Magyar Máltai Szeretetszolgálat Miskolci Területi Szervezete, Miskolc, 2001.

- Szerző nélkül: *A Katolikus Egyház Katekizmusa*, Szent István Társulat, Budapest, 2013.
- Szerző nélkül: *Handbook for Today's Catholic*, Liguori Publications, 2004.
- Szerző nélkül: *The Mary Verses*, <http://www.catholicbible101.com/themaryverses.htm> (utolsó letöltés: 2018. február 10.)
- Szerző nélkül: *The Pontifical Yearbook 2017 and the "Annuarium Statisticum Ecclesiae" 2015.*, <https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2017/04/06/170406e.html> (utolsó letöltés: 2018. március 15.)
- Szerző nélkül: *Youcat – A Katolikus Egyház ifjúsági katekizmusa*, Kairosz Kiadó, Budapest, 2016.
- Szerző nélkül: *Zsolozsmáskönyv – Az imaórák liturgiája a római szertartás szerint az olvasmányos imaóra kivételével*, Szent István Társulat, Budapest, 2008.
- TÖRÖK Péter: *Magyarországi vallási kalauz – 2004*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004.
- VANYÓ László (ed.): *Apostoli atyák*, Szent István Társulat, Budapest, 1988.
- VARGA Zsigmond János, Dr.: *Újszövetségi görög-magyar szótár*, Kálvin János Kiadó, Budapest, 1996.
- XIII. LEÓ enciklikája a rózsafüzérről, http://w2.vatican.va/content/leo-xiii/en/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_22091891_octobri-mense.html (Utolsó letöltés: 2018. március 24.)